

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Mirela ATANASIU
Dr. Mihai ZODIAN
Dr. Florian CÎRCIUMARU

**AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE ALE POLITICILOR
NATO ȘI UE PRIVIND DEZVOLTAREA ȘI UTILIZAREA
ÎN COMUN A CAPABILITĂȚILOR MILITARE
DESTINATE DISLOCĂRII ȘI SUSȚINERII FORȚELOR
ARMATE ȘI IMPLICAȚIILE ASUPRA SECURITĂȚII
REGIONALE ȘI GLOBALE**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București - 2014

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ATANASIU, MIRELA

Avantaje și dezavantaje ale politicilor NATO și UE privind dezvoltarea și utilizarea în comun a capabilităților militare destinate dislocării și susținerii forțelor armate și implicațiile asupra securității regionale și globale / dr. Mirela Atanasiu, dr. Mihai Zodian, dr. Florian Cîrciumaru. - București : Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2014

Bibliogr.
ISBN 978-606-660-146-7

I. Zodian, Mihai V.
II. Cîrciumaru, Florian

327.51 NATO
327.51 NATO

**© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”**

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor*

ISBN 978-606-660-146-7 tipărit
978-606-660-147-4 online

CUPRINS

Summary	4
Abstract	5
Introducere	7
Capitolul 1. Relația context – actori – resurse în actualul mediu de securitate	9
1.1. Analiza de securitate în contextul globalizării	9
1.2. Cadrul euroatlantic actual de securitate colectivă	18
1.3. Locul capabilităților militare în activitatea de planificare a resurselor NATO și UE	20
1.3.1. Capacitatea militară, capabilitatea militară – definire și diferențiere	22
1.3.2. Conceptul dezvoltării și utilizării în comun a capabilităților în politicile NATO și UE	25
Capitolul 2. Inițiative privind capabilitățile militare în cadrul politicilor de securitate ale NATO și UE	27
2.1. Politici de securitate și modele de alocare a resurselor ..	27
2.2. Cadrul de implementare a inițiativelor	32
2.3. Analiza tipurilor/pachetelor de forțe pentru operații NATO/UE	37
2.4. Evaluarea stadiului de evoluție a capabilităților militare în contextul transformării Alianței	39
Capitolul 3. Analiza SWOT a politicilor NATO și UE de dezvoltare și utilizare în comun a resurselor	43
3.1. Avantaje identificate	43
3.1.1. Puncte tari	44
3.1.2. Oportunități	45
3.2. Dezavantaje identificate	45
3.2.1. Puncte slabe	46
3.2.2. Vulnerabilități	46
3.3. Efecte ale inițiativelor <i>Smart Defence</i> și <i>Pooling and Sharing</i> asupra securității regionale și globale	47
Concluzii	49
Bibliografie	51

Advantages and disadvantages of NATO and EU policies on the Pooling and Sharing of military capabilities assigned for deployment and support of the armed forces and their implications on regional and global security

Summary

Introduction • Context – actors – resources relation in the current security environment * Security analysis in the globalization context * Current Euro-Atlantic collective security framework * Military capabilities' place in NATO and EU resources' planning activity ◊ Military capacity vs. military capability – definition and differences ◊ The concept of common development and use of capabilities in NATO and EU policies • **Initiatives on military capabilities in the framework of NATO and EU security policies** * Security policies and models for allotting resources * Implementation framework of NATO and EU political initiatives * Analysis of forces types/packages for NATO/EU operations * The assessment of military capabilities' evolution phase in the Alliance's transformation context • **SWOT analysis of NATO and EU policies for Pooling and Sharing resources** * Advantages ◊ Strong points ◊ Opportunities * Disadvantages ◊ Weak points ◊ Vulnerabilities * Effects of "Smart Defence" and "Pooling and Sharing" initiatives over the regional and global security • **Conclusions • Bibliography.**

ABSTRACT

In our study we approach the topic of the advantages and disadvantages of NATO and EU policies on the development and mutual use of military capabilities assigned for the deployment and support of armed forces and their implications over the regional and global security.

This theme is topical and stringent and by its thorough study, we can identify positive implications (as strong points and opportunities) and negative implications (weak points and vulnerabilities) of the initiative to mutually pool and use on the NATO and/or EU level of the military capabilities used to preserve the space of European and Euro-Atlantic in stability and security.

*We considered the theoretical study of the relation between the present context of security environment and actors involved on the international scene to be a good first step in order to analyze our topic nowadays, having in mind, European and Euro-Atlantic matters concerning the prevailing dimensions of security are related to the economic and the military fields. Moreover, the unclear economic trends but also the undergoing crises in the close vicinity of the Euro-Atlantic region make difficult the budgetary planning particularly in the framework of national defence policy of the states laying to the Eastern border of NATO and EU as we can see in the situation of budgetary debates, fact particularly shown in the manner of financing of the programs undergone by **Smart Defence** and **Pooling and Sharing** initiatives.*

Thus, following a review of theories on political power, economy and their interdependence, we achieved an assessment of the current security environment, focusing our analysis on the great geo-strategic actors and main threats against regional and global security.

The current European and Euro-Atlantic collective security framework is a direct result of the security paradigm

*transformation and the **Smart Defence** and **Pooling and Sharing** initiatives gain increased relevance under the circumstances of continuous organizational transformation of NATO and EU into a dynamic security environment, wherein the wider cooperation of the actors to solve some common problems is the key for everybody's development.*

Also, we argue that there is needed a terminological framework regarding the clarification of "capacity" and "capability" concepts and particularly of the concept of "military capability" as basic resource for the strategic planning.

Military capabilities must be pooled and shared in order to preserve security and stability of the European and Euro-Atlantic security environment by implementing mechanisms specific to the collective security and their planning is done based on the missions settled to be fulfilled under the aegis of North-Atlantic Organization and European Union.

*In the second part of the paper, we offered an analysis of the **Smart Defence** and **Pooling and Sharing** initiatives' implementation stage used to create the possibilities to trace some viable and feasible guidelines for future action.*

*Our study's finality is to achieve an assessment of positive and negative premises of developing **Smart Defence** and **Pooling and Sharing** initiatives, of benefits and opportunities created in different phases of their implementation process since their initiation up to the present stage of the military capabilities' development in the Euro-Atlantic structures framework resulting in the personnel's training level to offer success in dealing with the future military requirements and challenges. We also identified main consequences over the regional and global security environment following the implementation of EU and NATO initiatives to pool and share the resources.*

Introducere

În cadrul studiului nostru, ne propunem abordarea științifică a tematicii avantajelor și dezavantajelor politicilor NATO și UE privind dezvoltarea și utilizarea în comun a capabilităților militare destinate dislocării și susținerii forțelor armate și implicațiilor acestora asupra securității regionale și globale.

Considerăm că tema abordată este actuală și stringentă și că, prin aprofundarea studiului acesteia, se pot identifica implicațiile pozitive (în termen de puncte tari și oportunități) și negative (puncte slabe și vulnerabilități) ale inițiativei dezvoltării și utilizării în comun la nivel NATO și/sau UE a capabilităților militare în scopul menținerii spațiului de stabilitate și securitate europeană și euroatlantică.

Investigarea teoretică a relației dintre contextul actual al mediului de securitate, actorii implicați pe scena internațională și resursele alocate pentru menținerea stabilității și securității reprezintă un prim pas în analiza subiectului urmărit dat fiind că, în prezent, în materie de securitate europeană și euroatlantică dimensiunile securității care prevalează sunt cea economică și militară. Mai mult, tendințele economice neclare, dar și crizele în desfășurare din imediata vecinătate a regiunii euroatlantice fac dificilă planificarea bugetară, mai ales în cadrul politicilor de apărare națională ale statelor de la granița estică a NATO și UE, după cum se observă în cazul dezbaterilor bugetare, fapt reliefat cu predilecție în modalitatea de finanțare a programelor desfășurate prin inițiativele *Smart Defence* și *Pooling and Sharing*.

Astfel, după o trecere în revistă a teoriilor referitoare la putere politică, economie și interdependențele dintre ele, am realizat o evaluare a mediului de securitate actual, focalizând analiza pe marii actori geostrategici și principalele amenințări la adresa securității regionale și globale.

Cadrul actual european și euroatlantic de securitate colectivă este un rezultat direct al transformării paradigmei de securitate, iar inițiativele *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* capătă relevanță ridicată în condițiile transformării continue organizaționale a NATO și UE într-un mediu dinamic de securitate în care cooperarea cât mai largă a actorilor pentru rezolvarea unor probleme comune reprezintă o soluție viabilă pentru toți.

Ulterior, am considerat necesară realizarea unei clarificări terminologice în ce privește delimitarea conceptelor de „capacitate” și „capabilitate”, și, mai ales, definirea și diferențierea celui de „capacitate militară” față de cel de „capabilitate militară”, ca resursă de bază a planificării strategice.

Capabilitățile militare trebuie să fie dezvoltate și utilizate în comun pentru menținerea securității și stabilității mediului de securitate european și euroatlantic, prin implementarea mecanismelor specifice securității colective iar planificarea lor să se facă pe baza misiunilor stabilite a fi îndeplinite sub egida Alianței Nord-Atlantice și a Uniunii Europene.

În a doua parte a lucrării am analizat stadiul de implementare al inițiativelor *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* pentru a vedea care sunt direcțiile viabile și fezabile de acțiune viitoare.

Finalitatea studiului nostru a constat în realizarea unei evaluări a premiselor pozitive și negative de dezvoltare a inițiativelor *Smart Defence* și *Pooling and Sharing*, a beneficiilor și oportunităților existente în diferitele faze ale procesului de implementare a acestora, de la demarare până în stadiul actual de dezvoltare a capabilităților militare la nivelul structurilor euroatlantice, pentru a face față cu succes cerințelor și provocărilor viitoare. De asemenea, am identificat unele dintre principalele consecințe ale implementării inițiativelor UE și NATO de dezvoltare și utilizare în comun a resurselor asupra mediului de securitate regional și global.

Capitolul 1

Relația context – actori – resurse în actualul mediu de securitate

Capitolul de față va aborda tematica relației dintre context și actori, raportată la resursele disponibile și produse, pornind de la două aspecte, cel strict al securității și cel economic.

În stilul consacrat de Barry Buzan, trebuie distins între sectoarele politico-militar și economic ale relațiilor internaționale, cu rezerva realistă că primul își păstrează un rol fundamental, datorită funcției de a gestiona chestiunile de autoritate¹. Concluziile vor rămâne, din rațiunile expuse anterior, provizorii și probabilistice, o evaluare a factorilor interni fiind necesară pentru mai multă precizie.

1.1. Analiza de securitate în contextul globalizării

Acțiunile statelor, grupurilor și indivizilor sunt influențate de contextul în care interacționează, fie prin recompensarea acțiunilor, fie în mod mai subtil prin redefinirea intereselor și a identităților². În ciuda atenției acordate subiectului, relațiile dintre structură, sistem și actori rămân nedeterminate, deoarece problema fundamentală a studiilor sociale ține de alegeri multiple, în condiții de incertitudine și de controverse valorice³. Cu alte cuvinte, confrunțați cu același mediu de securitate, decidenții pot reacționa diferit, ceea ce face necesară o analiză pe mai multe nivele de interpretare⁴.

În condițiile actuale, dezbaterile despre primatul american și schimbările polarității li se alătură o controversă confuză despre un proces de globalizare umbrat de îndoieli, odată cu atentatele din 11 septembrie 2001 și cu derularea crizei financiare din 2007-2008⁵. Așa cum a remarcat Susan Strange, procesul de globalizare consolidează rolul central al SUA, fiindcă chestiunile americane legate de deficitul bugetar

și comercial nu țin numai de politica lor internă, ci au un impact major asupra prosperității la nivel internațional, punând probleme multor state, dar și potențând apariția unor noi actori, deoarece oferă mai multe ocazii de interacțiune și pune în contact direct culturile⁶. De aici apare și o problemă de interpretare pentru studiile de securitate, care privesc în mod tradițional, după cum remarca Barry Buzan, economia ca un alt element al puterii și nu drept un domeniu/ sistem autonom, acum de dimensiuni globale. Aceasta face dificilă predicția și integrarea în strategiile și în politicile de apărare a crizelor și altor fenomene cu un impact major, după cum se observă în cazul dezbaterilor bugetare și al programelor *Smart Defence* și *Pooling and Sharing*⁷. Din acest motiv, ar fi poate necesară o deschidere mai largă spre domeniul economiei politice internaționale, o sub-disciplină ce și-a propus integrarea studiului puterii și al bunăstării la nivel sistemic⁸.

În opinia lui Michael Mann: „globalizarea nu a produs teorii inovatoare ale societății, teoriilor anterior utilizate”, ci „pur și simplu le-a fost extinsă aria de acoperire geografică”⁹. De exemplu, dezbaterile despre actori nonstatali, relații transnaționale și interdependență datează din anii '70, parțial din cauza unor evenimente ale epocii (schimbarea modelului industrial, criza regimului Bretton Woods, ascensiunea economică a comunităților europene și a Asiei de Est) sau prin rafinarea unor teoretizări anterioare (liberalismul pluralist și funcționalismul).

După prăbușirea URSS, discuția s-a mutat în jurul conceptului de globalizare, dar conținutul a rămas identic: schimbări economice de anvergură globală, informatizare, transnaționalizare, chestiuni identitare și viitorul statului-teritorial. Teoriile pot fi împărțite în mai multe modalități, în principal în funcție de perspectiva asupra sensului procesului, definite de Keohane și Nye ca moderniste, moderate și tradiționaliste¹⁰ sau conceptual, în teorii liberale, realiste, critice, constructiviste și cele ale sociologiei istorice¹¹.

¹ Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama*, Cartier, Chișinău, 2000 și Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Securitatea, un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj, 2010.

² Vezi Kenneth N. Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2006 și Alexander Wendt, *Teoria socială a politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2011.

³ Susan Strange, *State și piețe*, Institutul European, Iași, 1997, p. 13, pp. 20-21, pp. 27-28, p. 30.

⁴ Vezi Kenneth N. Waltz, *Omnia, statul și războiul*, Institutul European, Iași, 2001.

⁵ Vezi David Held, Anthony Mc Grew, David Goldblatt, Jonathan Perraton, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Polirom, Iași, 2004.

⁶ Susan Strange, *op. cit.*, 1997, p. 41.

⁷ Barry Buzan, *op. cit.*, 2000, pp. 237-249.

⁸ *Idem*, pp. 21-24.

⁹ Michael Mann, *The Sources of Social Power. Volume 4: Globalizations, 1945-2011*, Cambridge University Press, 2013, p. 3.

¹⁰ Robert O. Keohane, Joseph Nye Jr., *Putere și interdependență*, Polirom, Iași, 2009, pp. 49-50 și David Held, Anthony Mc Grew, David Goldblatt, Jonathan Perraton, *op. cit.*, pp. 26-35.

¹¹ Vezi de pildă Andrew L. Ross, “The Theory and Practice of International Relations”, în Richmond M. Lloyd, *Strategy and Force Planning*, Naval War College, 2004, p. 50.

Teoreticienii și popularizatorii liberali presupun că modificările economice impun dereglementarea, contribuie la ascensiunea noilor actori, cum ar fi companiile transnaționale, dar și grupările teroriste, limitează capacitatea de acțiune și legitimitatea statelor, contribuie la declinul utilității forței militare, în timp ce noi forme de organizare supranațională devin din ce în ce mai importante, Uniunea Europeană fiind un exemplu. În acest sens, James Rosenau considera că politica mondială a intrat, odată cu sfârșitul Războiului Rece, într-o perioadă de turbulență, definită ca „starea (...) în care interconexiunile dintre parametri fundamentali (...) sunt caracterizați de o complexitate deosebită și de o variabilitate marcată”, cu origine în revoluția IT¹². Mai concret, acest lucru înseamnă incertitudine, viteză a modificărilor, efecte majore asupra structurii relațiilor internaționale, a relațiilor și a actorilor în general, caracterizate prin bifurcarea sistemică între lumea statelor și relațiile transnaționale; criza de legitimitate a instituțiilor și rolul în ascensiune jucat de indivizi și grupuri¹³. O soluție este oferită în lucrarea colectivă coordonată alături de Ernst-Otto Czempiel, *Governance without government*, tradusă în limba română prin expresia, ca guvernanta care ar presupune informalitate, intersubiectivitate și eficiență¹⁴.

O versiune moderată a liberalismului a fost concepută de Robert Keohane și Joseph Nye, în celebra lucrare *Power and Interdependence*, unde autorii au elaborat un model complementar realismului, intitulat „interdependență complexă”, valabil pentru relațiile dintre statele dezvoltate. Aceasta ar fi caracterizată prin: canale multiple de legături între societăți, absența unei ierarhii tematice și declinul puterii armate și al chestiunilor de securitate. În aceste condiții, puterea ar însemna folosirea diferențelor dintre vulnerabilități și transformarea acesteia în putere de negociere în cadrul unor regimuri internaționale. Mai clar, cum explica Moravcsik, cel care deține mai multe alternative, într-un context al tratatelor își impune punctul de vedere¹⁵.

¹² James N. Rosenau, *Turbulență în politica mondială. O teorie a schimbării și a continuității*, Editura Academiei Române, 1994, pp. 10-11, p. 64.

¹³ *Idem.* pp. 7-8, p. 9, pp. 64-65, p. 82.

¹⁴ James N. Rosenau, “Governance, order and change in World Politics” in James N. Rosenau, Ernst-Otto Czempiel, *Governance without Government: Order and Change in World Politics*, pp. 4-5

¹⁵ Andrew Moravcsik, *The Choice for Europe. Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, UCL Press, 1999, p. 62.

Realității atrag atenția asupra faptului că schimbările economice, politice și sociale evidențiate de liberali au loc într-un context configurat de relațiile de putere, strategiile marilor puteri și caracterul anarhic al sistemului internațional. Globalizării îi contrapun teoria stabilității hegemonice, prin hegemonie înțelegându-se existența unei mari puterii, care nu poate sau nu vrea să suprimă sistemul internațional pluralist. Robert Gilpin consideră că ordinea internațională tinde să reflecte interesele marilor puteri, dar că, odată cu dezvoltarea economiei moderne, s-a instaurat un ciclu de hegemonii, actori majori care exercită anumite funcții, printre care se numără asigurarea existenței unui sistem de schimb deschis, definirea drepturilor de proprietate, monedă de rezervă, finanțarea în caz de criză sau coordonarea politicilor la nivel internațional¹⁶. Susan Strange a distins între puterea relațională, cea exercitată asupra altcuiva și cea structurală, care definește domenii majore de interacțiune precum securitatea, producția, finanțele și cunoașterea, considerând că deși are loc un intens proces de globalizare și rolul grupurilor transnaționale este în creștere, SUA rămân cel mai important actor pe scena internațională¹⁷.

Teoriile critice sunt destul de diverse, dar au în comun obiecții epistemologice și sublinierea schimbărilor pe termen lung ale ordinii politice și economice. Robert Cox sublinia că trebuie să ținem cont de interacțiunea dintre idei, capacități și instituții în general și, în contextul relațiilor internaționale, de „forțele istorice, formele de stat și ordinii mondiale”¹⁸. O modificare de genul internaționalizării producției angrenează schimbări ale conceptelor și teoriilor, dar și ale modului în care este structurată și se desfășoară politica internațională¹⁹. Ulrich Beck a atras atenția asupra apariției unei „societăți a riscului”, ca urmare a proceselor globalizării, caracterizată prin incertitudine, mediatizare și includerea în agenda publică a unor probleme potențial nelimitate precum ecologia, calitatea vieții, sănătatea etc.²⁰.

¹⁶ Robert Gilpin, *Război și schimbare în politica mondială*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2000 și *Economia politică a relațiilor internaționale*, Du Style, București, 1999, pp. 87-143.

¹⁷ Vezi Susan Strange, *State și piețe*, Institutul European, Iași, 1997, p. 41.

¹⁸ Robert Cox, “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory”, în Robert O. Keohane (coord.), *Neorealism and its critics*, Columbia University Press, 1986, p. 240.

¹⁹ *Idem.*, pp. 242-243.

²⁰ Ulrich Beck, *Ce este globalizarea?*, Editura Trei, Iași, 2003, pp. 131-134.

Constructiviștii evidențiază aspectele sociale și ideatice ale politicii și economiei internaționale. John Ruggie a considerat că intersubiectivitatea, definirea reciprocă a identităților se află în centrul ordinii mondiale și a regimurilor ce reglementează chestiunile financiare, comerciale și de producție. Acestea sunt definite nu numai în termeni de putere, cum consideră realiștii sau de interes economic, ci și din perspectiva legitimității, a caracterului considerat just de către public. Astfel, sistemul ratelor monetare de schimb de la Bretton Woods a fost însoțit de așa-numitul „liberalism limitat”, care presupunea multilateralism și internaționalism, pe lângă expansiunea politicilor sociale²¹.

Ulterior, neoliberalismul caracterizat prin piețe libere și dereglementare i-a luat locul ca sursă de legitimitate. Se poate considera că această versiune de globalism în sensul lui Ulrich Beck a fost criticată în contextul atentatelor din 11 septembrie 2001, care au evidențiat problemele de securitate ale globalizării și crizei din 2007-2008²². Cele două abordări de față adoptă o perspectivă realistă din punctul de vedere al relațiilor internaționale și pluralistă din cel sociologic. Astfel, chestiunile de putere și securitate trec înaintea celor economice, cel puțin pe termen lung, deoarece amenințările la adresa vieții pot face producția, finanțele și comerțul inoperabile, sistemul internațional rămâne anarhic, iar marile puteri continuă să joace un rol decisiv nu doar în chestiunile strict militare, ci și în gestionarea crizelor bursiere sau bancare, după cum s-a văzut recent. În cazul unui conflict care ar implica costuri majore, acestea sunt mai puțin vulnerabile și mai predispușe a suporta pierderile decât alți actori²³. Nu în ultimul rând, cu excepția UE, statele rămân puncte de sprijin ale identității. Cu toate acestea, cum capacitatea economică este un element al puterii, tematica asigurării bunăstării poate intra în considerentele politicilor de securitate și chiar să capete prioritate. Este pluralistă social deoarece nu presupune că spațiul internațional se reduce la interacțiunile statelor, dar nu consideră că existența

²¹ John Gerard Ruggie, „International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order”, în *International Organization*, Spring, 1982, pp. 380, 382, 394.

²² Globalismul este un set de idei, globalizarea, un proces și globalitatea, rezultatul, un tip de societate, vezi Ulrich Beck, *op. cit.*, pp. 24-27.

²³ Vezi Robert Gilpin, 2000, *op. cit.*; Kenneth Waltz, „Governance and government”, *Political Science and Politics*, December 1999, pp. 696-698 și Paul Hirst, Grahame Thompson, *Globalizarea sub semnul întrebării*, Editura Trei, București, 2002, pp. 16-38, pp. 223-262.

relațiilor transnaționale constituie o schimbare radicală²⁴. Economicul poate afecta securitatea în cazul crizelor de sistem, care pot destabiliza societăți, ca una dintre sursele definirii intereselor și ca element al puterii. În același timp, teoriile referitoare la mediul internațional sunt prin definiție nedeterminate și trebuie completate cu alte conceptualizări, îndeosebi când este vorba despre subiecte concrete²⁵.

După trecerea în revistă a teoriilor referitoare la relația dintre politică, economie și interdependență, urmează o evaluare a mediului de securitate, împărțită într-o discuție asupra structurii și alta referitoare la procese, comună în literatura de specialitate²⁶. Distribuția de putere la nivel internațional exercită influența asupra comportamentului și definirii intereselor și a posibilităților de acțiune²⁷. După cum remarcau Andrei Miroiu și Simona Soare, două elemente trebuie evidențiate aici: forța armată și potențialul economic²⁸. Cel de-al treilea element, puterea asupra opiniei publice a lui Carr, „soft power-ul” lui Nye sau legitimitatea în termeni clasici, este mai dificil de apreciat, ținând cont de limite metodologice și de spațiu, dar joacă un rol din ce în ce mai evident, inclusiv în evaluările semi-oficiale ale RAND Corporation²⁹.

Puterea militară este, în continuare, înclinată în favoarea SUA, care cheltuiesc pentru apărare circa 40% din toate fondurile utilizate la nivel global, reprezentând o povară de 4,4% din PIB³⁰. SUA sunt o superputere nucleară, posedă o forță armată avansată din punct de ve-

²⁴ Hans Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007, p. 52.

²⁵ Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2007, p. 174.

²⁶ Henry C. Barlett, G. Paul Holman, Jr., Timothy Simes, „The Art of Strategy and Force Planning”, în Richmond M. Lloyd, *Strategy and Force Planning*, Naval War College, 2004, p. 18; Robert O. Keohane, Joseph Nye Jr., *Putere și interdependență*, Polirom, Iași, 2009; Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, 2006, p. 201.

²⁷ Kenneth Waltz, *idem*, pp. 121, 123, 129.

²⁸ Andrei Miroiu, Simona Soare, *Politica de securitate a României (1878-2006). O perspectivă istorică*, în Luciana Alexandra Ghica și Marian Zulean, *Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese*, Polirom, Iași, 2007, p. 151.

²⁹ Pe larg în E. H. Carr, *Criza celor douăzeci de ani (1919-1939). O introducere în studiul relațiilor internaționale*, Polirom, Iași, 2011; Joseph Nye, Jr., *Viitorul puterii*, Polirom, Iași, 2012. Vezi și Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, *Measuring National Power*, RAND National Security Division, 2005. p. ix.

³⁰ Laicie Heeley, „U. S. Defense Spending vs. Global Defense Spending”, *The Center for Arms Control And Non-Proliferation*, disponibil online la: http://armscontrolcenter.org/issues/security_spending/articles/2012_topline_global_defense_spending/; „The SIPRI Military Expenditure Database”, SIPRI 2013, disponibil online la: http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/milex_database, accesate la 13.10.2014.

dere tehnologic, cu baze și puncte de aprovizionare situate pe întreg mapamondul și care investește continuu în modernizare, în ciuda dilemelor provocate de restrângerile bugetare. China și Rusia, considerate drept rivali actuali sau potențiali, trenează în urma lor din punct de vedere al investițiilor militare și sunt poziționate în vecinătăți care le vulnerabilizează³¹.

Puterea economică reprezintă un aspect mai controversat, argumenta Barry Buzan, deoarece societățile sunt interdependente din acest punct de vedere, actorii sunt diferiți și schimbările, mai rapide decât în domeniul securității. Cu toate acestea, finanțarea, producția și tehnologia conectează în mod direct aceste două sectoare ale societății și sistemului internațional. Ordinal, în 2012, primele locuri, din punct de vedere al PIB-ului sunt deținute de UE și SUA, urmate, la jumătate de China și la o optime de Federația Rusă³². PNB/capita american, o măsură a eficienței economice, era cifrat la 52.000 dolari pentru SUA, la 33.000 dolari pentru UE, circa 5.720 dolari pentru China și 12.700 pentru Federația Rusă³³.

Cunoașterea este mai greu de evaluat, dar putem estima investițiile și rezultatele, adică investițiile și patentele, chiar dacă unele aspecte sunt subestimate, cum ar fi calitatea sistemului de învățământ și a cercetării³⁴. Despre schimbările aduse începând din anii '70 s-a spus că au condus la un nou tip de societate, dar istorici ca Jean Gimpel și Carlo Cipolla au arătat că impactul tehnologiei asupra economiei și a relațiilor de putere poate fi trasat chiar din timpul Evului Mediu³⁵. Pe termen lung, educația rămâne una dintre sursele fundamentale ale capacităților actorilor internaționali³⁶. Potrivit Băncii Mondiale, SUA investeau circa 2,7% din PIB în cercetare în 2011, exporturile sofisticate erau estimate

la 17% din totalul celor industriale, se înregistrau 542.000 de cereri de patente și un număr de 208.000 articole științifice³⁷. Comparativ, UE investea 2% în cercetare, 15% pondere exporturi de tehnologii înalte și înregistra 135.000 cereri de patente și circa 255.000 de articole științifice; China, înregistra valori de 1,8% investiții, 26% pondere în exporturi de tehnologii înalte, 652.000 de cereri de patente și aproximativ 90.000 articole științifice; Rusia, 1,2% investiții, 8% exporturi de tehnologii înalte, aproximativ 42.000 cereri de patente și circa 14.000 articole științifice³⁸. Este important de evidențiat că ascensiunea Chinei nu se mai reduce doar la dezvoltarea economică prin forță de muncă ieftină, ci include și investiții masive în tehnologie.

Ținând cont de limitele induse utilizării forței armate în relațiile directe dintre marile puteri prin descurajare și de faptul că UE nu este un actor unitar și nici decisiv în problemele de securitate, reiese că SUA reprezintă principala putere pe plan internațional, deși persistă tendințe puternice spre multipolaritate³⁹. Este o afirmație inevitabil vagă, deoarece fenomenele sunt încă în curs de desfășurare, direcția lor este incertă și evaluările depind de perspectivele teoretice, de anticipări și de valorile adoptate. De exemplu, autorii studiului RAND amintit anterior consideră că sistemul internațional este deja multipolar, cu un avantaj temporar pentru SUA. În celebrul studiu, *Global Trends 2030, National Intelligence Council* amintea că multipolaritatea este una dintre tendințele dominante pe termen mediu, iar Joseph Nye considera că SUA rămân singura superputere⁴⁰.

Discuția despre ascensiunea marilor puteri și schimbările distribuției este recurentă cel puțin din anii '80, cu momentele 1990-1991, 2003-2004 și din 2007-2008 încoace, și este legată, de evoluțiile în economia mondială și de reprezentările occidentale, îndeosebi americane

³¹ Laicie Heeley, *idem*.

³² "Gross Domestic Product", in *The World Bank*, disponibil online la: <http://data.worldbank.org/data-catalog/GDP-ranking-table>, accesat la 15.10.2014.

³³ „European Union”, *World Bank*, disponibil online la: <http://data.worldbank.org/region/EUU>, accesat la 10.11.2014; „GNI per capita, Atlas Method, Current US \$”, *The World Bank*, disponibil online la: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>, accesat la 10.11.2014.

³⁴ Ashley J. Tellis, Janice Bially, Christopher Layne, Melissa McPherson, *Measuring National Power in the Postindustrial Age*, RAND Corporation, 2000, pp. 67-68

³⁵ Jean Gimpel, *Revoluția Industrială din Evul Mediu*, Editura Meridiane, 1983 și Carlo M. Cipolla, *Before the Industrial Revolution. European Society and Economy, 1000-1700*, Routledge, 2003, (1976).

³⁶ Susan Strange, *op. cit.*, pp. 152-175; vezi și Alvin și Heidi Toffler, *Război și Anti-război*, Editura Antet, 1995.

³⁷ "World Development Indicators: Science and Technology", *World Bank*, disponibil online la: <http://wdi.worldbank.org/table/5.13>, accesat la 11.11.2014.

³⁸ *Ibid.*, *World Development Data*, World Bank, disponibil online la: <http://data.worldbank.org/?display=graph>, accesat la 12.11.2014..

³⁹ Samuel P. Huntington, „The Lonely Superpower”, *Foreign Affairs*, martie-aprilie 1999. Vezi și Simona Soare, „Tranziția de putere”, în Daniel Biró, *Relațiile internaționale contemporane. Teme centrale în politica mondială*, Polirom, Iași, 2013, în special pp. 36-38.

⁴⁰ Gregory F. Treverton, Seth G. Jones, *op. cit.*, p. ix, p. 3; *Global Trends 2030*, National Intelligence Council, decembrie 2012, p. II; Joseph Nye, Jr., *Viitorul puterii*, Polirom, Iași, 2012.

referitoare la declinul relativ al SUA⁴¹. Din nefericire, un model teoretic capabil de predicții cu o oarecare precizie nu există și este probabil imposibil de realizat, tendințele contemporane fiind prea des proiectate *ta-le quale* în viitor, uitând că acest lucru presupune continuitatea opțiunilor și a interacțiunilor, ceva ce este dificil de garantat. Ascensiunea economică a Chinei, Indiei și Braziliei, resurgența Rusiei, atât ca exportator de hidrocarburi, cât și pretențiile de recunoaștere a unei zone speciale de interes în spațiul „eurasiatic”, posibilitatea unificării politice din vestul continentului, temerile referitoare la viabilitatea pe termen lung a producției și finanțelor americane constituie substanța dezbaterilor. Cel puțin pe termen mediu, SUA rămân încă principala putere pe plan internațional, dar centrul de putere alternativ s-au consolidat, ceea ce se observă atât în criza din Ucraina, cât și în deciziile americane de relocare a unor forțe spre Asia de Est. Cu toate acestea, tendințele se pot inversa și trebuie luat în calcul că predicțiile pot deveni surse de schimbare a realității, tocmai din cauza caracterului social al realităților studiate.

Terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă rămân în continuare principalele amenințări de securitate, chiar dacă nu ating dimensiuni existențiale, din cauza pierderilor de vieți omenești, a impactului mediatic, dar și restricțiilor politicilor externe pe care le pot cauza. Lor li se adaugă, în ascensiune, relațiile potențial tensionate dintre marile puteri în anumite zone de frontieră, cum se întâmplă în cazul Ucrainei sau al Mării Chinei de Sus, și în cele instabile, ca în Orientul Mijlociu. Cu toate acestea, armele nucleare și legăturile economice temperează și tind să inducă prudență și eforturi de „localizare” a conflictelor.

Din perspectivă realistă, deși globalizarea continuă să reprezinte un fenomen de anvergură, totuși, marile puteri își mențin rolul pe scena internațională. Factorul economic poate influența agenda atunci când este vorba despre definirea și asigurarea funcționării structurilor fundamentale ale producției, comerțului și finanțelor, când intră în calcul considerente referitoare la perspectivele pe termen lung ale puterii sau ca element al capacităților actorilor, termen privit în sens extins. Cu toate acestea, teoriile sistemice nu sunt precise, iar tendințele nu indică

⁴¹ Pe larg în Paul Kennedy, *Ascensiunea și declinul marilor puteri. Transformări economice și politice din 1500 până în 2000*, Polirom, Iași, 2011; Robert Gilpin, *Economia politică a relațiilor internaționale*, Susan Strange, *op. cit.*, Robert O. Keohane și Joseph Nye, Jr., *op. cit.* Vezi și John J. Mearsheimer, *Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, Antet, 2003 și Christopher Layne, *Pacea iluziilor, Marea strategie americană din 1940 până în prezent*, Polirom, Iași, 2011.

determinări, ci doar posibilități făcute mai mult sau mai puțin credibile prin perspectivele abordate. Pentru evaluări mai precise, trebuie studiate actorii în mod direct.

1.2. Cadrul euroatlantic actual de securitate colectivă

Începutul secolului XXI este caracterizat de schimbări politice majore care influențează semnificativ sistemele de securitate euroatlantice și europene. Complexitatea provocărilor la adresa securității indică o nevoie crescută de modificare, redimensionare și redirectionare a politicii de securitate/apărare, a statelor, atât ca entități, cât și în cadrul organizațiilor internaționale de securitate (NATO, UE, OSCE, ONU). Legătura și condiționarea reciprocă crescândă dintre state, precum și globalizarea sunt fenomene care determină schimbări atât în ce privește modul de conceptualizare a securității, cât și de realizare a politicii de securitate, ca ansamblu de măsuri practice.

Așadar, în contextul mediului internațional de securitate instabil și imprevizibil, tot mai dinamic și complex, a devenit vizibilă percepția comună că toate statele, indiferent de mărimea, resursele și strategiile adoptate, pentru a fi capabile să își promoveze și protejeze interesele naționale sunt obligate să se integreze în structuri de securitate, considerate, în prezent, singurele în măsură să identifice și să combată riscurile și amenințările la adresa securității statelor, cetățenilor și teritoriilor naționale. În același timp, organizațiile de securitate alături de diferitele organizații civile pot să își valorifice cel mai bine capacitățile strategice de care dispun, să contribuie la stabilirea normelor ce trebuie respectate de toți actorii internaționali și să creeze instrumentele necesare prin care să asigure stabilitatea și cooperarea internațională⁴².

Ideea că securitatea națională nu poate fi obținută într-o modalitate autonomă, ci printr-o cooperare între state este destul de recentă. În secolul trecut, organizațiile de securitate colectivă s-au multiplicat, prin constituirea ONU apărând și organizații specializate de apărare colectivă precum NATO. Ulterior, tendința de a alcătui un cadru comun de securitate a început să se manifeste și printre organizațiile politico-economice, UE de exemplu. Așadar, în contextul mutației înregistrate în

⁴² Vezi pe larg în: Mirela Atanasiu, *Implicațiile participării României la dezvoltarea „Smart Defence” și „Pooling and sharing” asupra revizuirii Strategiei de Transformare a Armatei României*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014, p. 9.

cadrul paradigmei de securitate prin *schimbarea semnificativă a percepției referitoare la securitatea națională și la actorii implicați în asigurarea sa*, s-a realizat și o trecere de la securitatea individuală a fiecărui stat la cooperarea între state, adică la securitatea colectivă, continuând cu securitatea prin cooperare (concretizată în parteneriate).

Un alt factor care a contribuit substanțial la regândirea cadrului de securitate prin cooperare, l-a constituit *globalizarea care a accentuat interdependența dintre state, îndeosebi în materie de securitate*. Acest fenomen, al interdependenței dintre state, a apărut ca rezultat al percepției comune că amenințările de securitate dintr-o țară pot ușor trece frontiera și destabiliza o întreagă regiune sau chiar pacea globală. Așadar, a apărut ideea de a combate amenințările comune printr-o abordare în comun.

Apariția și manifestarea diferitelor tipuri de acorduri în materie de securitate și apărare se impune ca altă mutație semnificativă produsă în ceea ce privește securitatea și este o consecință directă a primelor două percepții referitoare la raportarea față de securitate și actorii implicați în realizarea ei și la globalizarea drept catalizator al interdependenței dintre state.

În sistemul de securitate colectivă, comunitatea internațională se angajează să renunțe la folosirea forței și să acorde asistență oricărui dintre membrii săi dacă un alt membru al său recurge la forță. Este vorba deci de un sistem ce autorizează comunitatea internațională să acționeze prin forță în caz de violare a păcii internaționale. Spre deosebire de apărarea colectivă, securitatea colectivă vizează un atac ce provine din interior. ONU este cel mai bun exemplu de sistem de securitate colectivă. În termenii articolelor 41 și 42 ale Cartei Națiunilor Unite, comunitatea internațională este împuternicită să exercite o presiune asupra factorului perturbator, coerciție non militară sau folosirea forței armate.

Cooperarea în materie de securitate stabilește o legătură între securitatea colectivă și conceptul global de securitate. Se poate defini ca o noțiune largă a securității cu numeroase dimensiuni, care privilegiază reasigurarea mai curând decât descurajarea, care preferă includerea excluderii, care nu restrânge aderarea. Totodată, aceasta favorizează multilateralismul în raport cu bilateralismul, nu privilegiază soluțiile militare în raport cu cele non militare și consideră statele ca principalii actori ai sistemului de securitate, acceptând, totuși, că și alți actori pot juca un rol important. De asemenea, el nu necesită crearea unor instituții

oficiale de securitate, dar nu le respinge și care, în plus, dă prioritate dialogului multilateral, tinzând să facă o practică din acesta.

Decizia de aderare la o organizație de cooperare în materie de securitate, mai ales o organizație de apărare colectivă, are profunde consecințe pentru situația unei țări în termeni de securitate. O asemenea cooperare urmărește întărirea securității naționale prin posibilitatea oferită de a conta pe un efort colectiv în caz de amenințare. Dar adeziunea are un preț: țara respectivă are obligația să-și adapteze obiectivele și nevoile de alianță, ceea ce limitează alegerile sale atunci când ea își propune definirea politicii de securitate națională. În plus, această decizie afectează controlul parlamentar deoarece deciziile trec în parte din sfera națională în sfera internațională

În contextul internațional schimbător și complex, NATO va continua să dețină și să îndeplinească rolul de organizație politico-militară de securitate și apărare colectivă, iar ONU, OSCE și UE au contribuții complementare deosebite la asigurarea păcii și stabilității internaționale prin operațiile desfășurate sub egida acestora, înscriindu-se în paleta eforturilor internaționale în această direcție.

Procesul de modernizare a NATO este în desfășurare, pe direcția transformării într-o Alianță cu vocație globală, chiar dacă este încă grevat de decalajul în materie de capacități, precum și de neînțelegerile dintre cei doi poli: americano - britanic și franco-german, iar UE își continuă procesul de dezvoltare a componentei sale militare, către o alternativă credibilă la securitatea furnizată de NATO, dar în prezent are un caracter complementar acesteia.

Date fiind cele prezentate, putem afirma că mediul de securitate se reconfigurează gradual prin redimensionarea organizațiilor internaționale, armonizarea funcțiunilor acestora la realitățile evolutive ale mediului de securitate internațional, prin schimbarea radicală a relațiilor dintre state și necesitatea creșterii rolului organizațiilor de securitate colectivă în rezolvarea situațiilor conflictuale emergente, context în care capacitățile acestor organizații sunt de importanță vitală.

1.3. Locul capacităților militare în activitatea de planificare a resurselor NATO și UE

Capacitățile necesare a fi dezvoltate și utilizate pentru menținerea securității și stabilității mediului de securitate european și euroatlan-

tic prin implementarea mecanismelor specifice securității prin cooperare sunt identificate pe baza misiunilor care trebuie îndeplinite. În acest context, „planificarea vizează realizarea unui echilibru al forțelor, bazat nu numai pe dimensiunea operațiilor, ci și pe tipul, distanța și durata lor de desfășurare”⁴³.

Înainte de 1990, organizațiile regionale de securitate colectivă, NATO și Pactul de la Varșovia, utilizau o planificare a capabilităților bazată pe amenințările identificate sau cuantificabile⁴⁴, dar odată cu diversificarea și sporirea complexității mediului de securitate, coroborată cu limitarea resurselor financiare naționale alocate domeniului apărării, s-a resimțit nevoia unei schimbări în abordarea planificării apărării. Astfel, a apărut, la nivelul organizațiilor de securitate colectivă, *conceptul planificării apărării bazate pe capabilități*, ca prim obiectiv al politicii de apărare. Aceasta își propune dezvoltarea și optimizarea capacităților de apărare sub aspect cantitativ și calitativ, ca o condiție primordială în vederea implementării și îndeplinirii și a celorlalte obiective asumate, făcând astfel posibilă realizarea unor capabilități credibile, flexibile și eficiente, apte să descurajeze o eventuală agresiune împotriva aliaților și să articuleze un răspuns adecvat la provocările actuale și viitoare ale mediului de securitate.

Etapetele procesului de planificare a resurselor de apărare bazată pe capabilități în cadru multinațional sunt următoarele:

- identificarea nevoilor minime de capabilități militare;
- prioritizarea realizării acestora;
- stabilirea direcțiilor de dezvoltare a acestora pe termen scurt mediu și lung⁴⁵.

În prezent, Procesul de Planificare a Apărării NATO (NDPP) este principalul mijloc de identificare al capacităților necesare și de promovare a dezvoltării și achiziționării acestora în timp util de către aliații nord-atlantici. NDPP este conceput, de principiu, pentru a influența

eforturile de planificare a apărării naționale și de a identifica și prioritiza cerințele viitoare ale NATO în materie de capacități. Ulterior, aceste cerințe vor fi distribuite la fiecare aliat ca obiective, procesul facilitând punerea lor în aplicare și evaluarea periodică a progreselor înregistrate. Acesta oferă un cadru pentru armonizarea activităților de planificare a apărării naționale cu cele ale Alianței, vizând dezvoltarea în timp util și livrarea tuturor capabilităților militare și non-militare necesare pentru îndeplinirea obiectivelor de securitate și apărare convenite conform Conceptului Strategic al NATO.

1.3.1. Capacitatea militară, capabilitatea militară - definire și diferențiere

Forțele întrebuintate în misiunile de combatere a amenințărilor la adresa securității naționale sau în cadrul apărării colective trebuie să îndeplinească criteriile de performanță militară foarte bine definite și să fie capabile să facă față provocărilor pe care le presupun mediile de securitate regional sau global.

Pentru a încadra riguros nevoile de instruire în parametri siguri de eficiență și eficacitate, în prezent se vehiculează mai mulți termeni/noțiuni care vizează expresia „military capability” (capabilitate militară). Astfel, cel mai des întrebuintați sunt termenii de „capacități militare” și „capabilități”. Așadar, transferul acestor termeni în zona militară a dus la întrebuintarea sintagmei „capabilitate militară” în toată literatura de specialitate internațională, inclusiv românească, a ultimelor trei decenii, precum și în documentele de planificare NATO și UE.

La nivel național, una dintre definițiile capacității militare pe care o considerăm relevantă și integrativă este dată de doi specialiști militari la Conferința doctrinară a Forțelor Terestre din 2012, astfel: „Capacitatea militară ... se referă la abilitatea națiunilor sau actorilor de a disloca forțe echipate și pregătite pentru a executa operații sau de a folosi pârghii ale diplomației în politica externă și internă, în plan regional sau global prin proiectarea puterii”⁴⁶ în spațiile de interes (n.a.).

⁴³ Vicențiu Cătăneanu, Liviu Bumbăcea, „Planificarea pe bază de capabilități militare – provocare majoră a procesului de transformare a Armatei României”, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2012, editată de Statul Major General, București, p. 44.

⁴⁴ Thomas Durell Young, “Capabilities-Based Defense Planning: Techniques Applicable to NATO and Partnership for Peace Countries”, în *Connections Quarterly Journal*, Spring-Summer 2006, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, p. 36, disponibil online la: http://connections-qj.org/ru/system/files/05.1.04_young.pdf, accesat la 11.08.2014.

⁴⁵ Vicențiu Cătăneanu, Liviu Bumbăcea, *art. cit.*

⁴⁶ Emil Tudosie, Dorinel Duican, „Puncte de vedere privind capabilitățile militare”, în volumul Conferinței doctrinare a Forțelor Terestre – SMFT, ediția a IX-a, *Corelația apărare națională – apărare colectivă. Rolul și contribuția Forțelor Terestre Române la realizarea apărării naționale și apărării colective*, Editura Centrului-Tehnic Editorial al Armatei, București, 2012, p. 137.

Capabilitatea militară este definită de specialiști militari români ca fiind: „abilitatea de a produce un efect de care utilizatorul unor bunuri sau servicii au nevoie”⁴⁷.

Pentru a facilita conexiunile corespunzătoare cu semantica în limba română a termenilor, prezentăm în continuare câteva definiții vehiculate în plan internațional ale acestei sintagme.

Într-un Dicționar al forțelor armate ale SUA, capabilitatea militară este văzută ca fiind „capacitatea de a realiza un obiectiv specific pe timp de război (de a câștiga un război sau o luptă, de a distruge o țintă)”⁴⁸. Aceasta se presupune că are patru componente majore: *structura de forțe* (ca număr, dimensiune și componentă a unităților incluse în forțele armate); *modernizarea* (ca nivel de sofisticare tehnică a unităților, forțelor, sistemelor de arme și echipamentelor); *pregătirea* (capacitatea de a oferi funcționalitatea cerută combatanților, de către comandanți, de a executa misiunile atribuite) și *sustenabilitatea* (capacitate de a menține nivelul necesar și durata activității operaționale pentru atingerea obiectivelor militare). Sustenabilitatea reprezintă funcția de a asigura și menține un nivel optim niveluri de forțe gata de luptă, necesare pentru sprijinirea efortului militar.

În cadrul Comandamentului Aliat pentru Transformare al NATO, termenul „capabilitate militară” este definit ca fiind *abilitatea de a executa o anumită acțiune sau de a obține un efect anume*. Efectul va fi rezultatul furnizat de o acțiune sau un set de acțiuni produse de către capacitate, astfel încât să includă unul sau mai multe componente din ceea ce aliații numesc: „DOTMLPFI”⁴⁹ (*Doctrine* – Doctrină, *Organization* – Organizare, *Training* – Instruire, *Material* – Materiale, *Leadership* – Conducere, *Personnel* – Personal, *Facilities* – Facilități, *Interoperability* – Interoperabilitate).

În același timp, în scopul de a uniformiza diferitele înțelegeri ale noțiunii de capabilitate militară, Statul Major Militar al UE propune următoarea descriere: „...abilitatea de a furniza un efect operațional cerut de standarde specifice într-un mediu nominalizat, într-un timp specificat și de a susține acel efect pentru o perioadă de timp indicată. O capabilitate militară este furnizată de un sistem ori un sistem de sisteme

care constă în pregătire, doctrină, organizare/structură, personal, echipament, nivel de operativitate („readiness”) și capacitate de dislocare. Mai mult decât o sumă a acestor sisteme, eficiența unei capabilități este direct legată de sinergia care rezultă din modul în care aceste sisteme sunt combinate și aplicate într-un mediu definit (interoperabilitate)”⁵⁰. Așadar, definițiile date capabilității la nivelul organizațional al NATO și UE sunt similare ambele considerând-o ca fiind o abilitate de a produce efecte operaționale scontate.

În ce privește Uniunea Europeană, caracteristicile esențiale ale capabilităților dezvoltate la nivelul Agenției Europene de Apărare sunt considerate a fi: *sinergia, agilitatea, selectivitatea și sustenabilitatea*⁵¹. Aceste caracteristici sunt transpuse pentru fiecare din cele șase domenii de capabilități: capacitatea de comandă, informații, angajament, protecție, implementare și susținere în viitor a Profilului de Capabilitate pentru desfășurarea operațiilor în cadrul politicii europene de securitate.

În context militar românesc, se consideră că există patru componente principale de capabilități, dar care sunt considerate diferit față de cele ale viziunii americane. Astfel, componentele de capabilități sunt⁵²: *procesul*, referindu-ne aici la strategii și doctrine militare; *structura organizatorică* reprezentată prin statul de organizare; *oamenii*, ca ansamblu al personalului, conducerii, educației și instruirii tuturor; *tehnologiile* axate pe armament și materiale militare. Așadar, capabilitatea militară reprezintă capacitatea militară a unui actor (dată de puterea militară a acestuia) de a-și utiliza componentele deținute spre realizarea scopului organizațional general propus. Referindu-ne la NATO și UE ca organizații de securitate colectivă, scopul primordial al acestora este

⁵⁰ Gheorghe MARIN, „Noi tipuri de amenințări la adresa securității. Mecanisme instituționale și capacități de contracarare” în *Impact Strategic* nr. 4 [33]/2009, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, p. 13.

⁵¹ Agenția Europeană de Apărare, *An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*, LTV – 3 October 2006 – SB MoDs Levi, p. 16. Vezi: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91136.pdf, accesat la 23.08.2014.

⁵² Emil Tudosie, Dorinel Duican, *art. cit.*, p. 139.

⁴⁷ Idem, p. 139.

⁴⁸ US Department of Defense, *Military Capability*, <http://usmilitary.about.com/od/glossarytermsm/g/m3958.htm>, accesat la 05.08.2014.

⁴⁹ *Act Directive 80-7*, Managing Transformation, 20 April 2005, Annex A.

acela „de promovare a stabilității în regiunea euroatlantică”⁵³, respectiv „de a oferi cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție”⁵⁴.

Așadar, din analiza acestor definiții, putem deduce că *dezvoltarea capacităților militare presupune un sistem coerent de abilități, cunoștințe, competențe și roluri care definește ceea ce numim, ca termen relativ nou în gândirea militară românească – capacitate militară*. Cu alte cuvinte, capacitatea presupune abilitatea de a concepe, a prospecta, a planifica, a executa, dar și existența mijloacelor, metodologiilor, expertizelor și procedurilor necesare pentru a materializa un concept sau o idee.

1.3.2. Conceptul dezvoltării și utilizării în comun a capacităților în politicile NATO și UE

Dezvoltarea de capacități multinaționale în cadru întrunit reprezintă o etapă parcursă de către NATO și UE care asigură, în condițiile crizei financiare actuale, eficiență din punct de vedere a costurilor, al creșterii interoperabilității, experienței, înțelegerii și practicilor de tip întrunit, esențiale pentru desfășurarea operațiilor multinaționale (cu precădere pentru cele expediționare, dislocabile). Procesul de dezvoltare al capacităților trebuie să urmărească armonizarea, adaptarea și integrarea activității de planificare a apărării la tendințele actuale și viitoare ale tipurilor și forțelor de acțiuni militare necesare a fi desfășurate în mediul de securitate regional și global.

Aceasta presupune ca în conformitate cu prevederile Tratatului Alianței și ale Conceptului Strategic, precum și în acord cu prevederile Tratatului Uniunii Europene de la Lisabona și ale Politicii de Securitate și Apărare Comună, să se realizeze proiecte privind crearea unor forțe interoperabile și dislocabile rapid, capabile pe de o parte să descurajeze și să prevină orice agresiune externă și, pe de altă parte, să proiecteze în mediul regional și global capacitatea organizațiilor de securitate de a contribui real și efectiv la apărarea teritoriilor și cetățenilor statelor aliate și partenere și la gestionarea crizelor la nivel global.

Secretarul General al NATO, Anders Fogh Rasmussen, a prezentat, în cadrul Conferinței de Securitate de la Munchen în 2011, o nouă abordare a cheltuielilor de apărare pe timpul crizei economice. Această abordare a fost denumită *Smart Defence* și se referea la „asigurarea unei securități largite cu mai puțini bani prin conlucrarea mai flexibilă între aliați”⁵⁵, cadru în care Rasmussen sfătuia statele-națiune să „dezvolte și să folosească în comun capacitățile, să stabilească prioritățile și să-și coordoneze eforturile mai bine”⁵⁶.

Ulterior, NATO a dezvoltat o serie de instrumente și mecanisme de parteneriat pentru a sprijini cooperarea cu țările partenere prin intermediul unui mix de politici, programe, planuri de acțiune și alte aranjamente. Multe instrumente sunt focalizate cu prioritate pe crearea de capacități și pe realizarea interoperabilității, precum și pe sprijinirea apărării în cadrul aliat.

Pentru soluționarea necesității de realizare a convergenței cerințelor și a nevoii de coordonare a proceselor de dezvoltare a capacităților, în cadrul UE, a fost dezvoltat „Planul de dezvoltare a capacităților” (*Capability Development Plan*), care cuprinde direcționările rezultate din „Viziunea pe termen lung privind nevoile de capacități” (*Long Term Vision*), fiind capabil să ofere o perspectivă nouă privind viitoarele capacități de apărare în orizontul de timp al anilor 2024-2025.

În ce privește UE, inițiativa similară *Smart Defence* denumită *Pooling and Sharing* (referitoare la dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților militare) a constituit rezultatul intensificării cooperării militare europene în 2010 în cadrul Agenției Europene de Apărare (*European Defence Agency*). Scopul inițiativei constă în menținerea și îmbunătățirea capacităților operaționale naționale, urmărind creșterea eficacității, sustenabilității, interoperabilității și eficienței costurilor.

Această abordare permite și încurajează identificarea de soluții alternative inovative concentrate nu atât pe dezvoltarea a ceea ce există, cât, mai ales, a ceea ce este necesar și suficient. În acest context, procesul de planificare și dezvoltare a capacităților trebuie să reprezinte un element direcțional pentru toate celelalte procese și activități conexe planificării apărării.

⁵³ *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C., 4 April 1949.

⁵⁴ *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007, art. 2, alin. (2). A se vedea: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_2007.306.01.0001.01. RON#a-001, accesat la 20.08.2014.

⁵⁵ *Home – Smart Defence – NATO LibGuides at NATO Multimedia Library*, <http://www.natolibguides.info/smartdefence>, accesat la 07.07.2014.

⁵⁶ *Idem*.

Capitolul 2.

Inițiative privind capacitățile militare în cadrul politicilor de securitate ale NATO și UE

Imediat după finalizarea Războiului Rece în plan european s-a resimțit nevoia remodelării strategiilor de apărare și securitate ale organizațiilor active în regiune. Astfel, NATO și-a reînnoit politicile de apărare luând în calcul posibilele noi misiuni și evoluții în mediul euroatlantic de securitate. Ulterior, și UE, prin politica sa de securitate și apărare comună, și-a formulat noi direcții de acțiune pentru sprijinirea respectării valorilor recunoscute cu prioritate pe teritoriul statelor sale membre și anume: independență, suveranitate, libertate, democrație și respectarea drepturilor cetățenilor europeni.

Plecând de la necesitatea realizării unui cadru european și euroatlantic de securitate echilibrat și bine delimitat, organizațiile cu rol în menținerea securității și stabilității, ce activează în plan regional, conștientizând nevoia stringentă de cooperare, au fost nevoite să lanseze unele inițiative care vizează dezvoltarea și utilizarea în comun de capacități militare de către NATO și UE. Așadar, unor amenințări și provocări comune să li se răspundă prin acțiuni comune. Aceasta cu atât mai mult cu cât în prezent, 22 de state sunt membre atât ale NATO, cât și ale UE.

2.1. Politici de securitate și modele de alocare a resurselor

Explicarea politicilor de securitate și a distribuției contribuțiilor într-o alianță reprezintă un subiect ce atrage deseori atenția specialiștilor, decidenților și publicului larg. Pe lângă chestiuni legate de corectitudine și eficiență, sunt implicate considerații pe termen lung referitoare la asigurarea securității, bunăstare sau soliditatea legăturilor dintre aliați. În capitolul anterior am discutat despre relația între domeniile politico-militar și economic la nivel sistemic, despre schimbările structurii și amenințări. Cum însă aceste teme nu pot genera decât afirmații generale și probabiliste, pentru aprofundarea subiectului este necesară abordarea principalilor actori în parte și studierea politicilor de securitate urmate de aceștia. Pentru a respecta premisa realistă adoptată anterior, este necesară cel puțin o condiție minimală de

selecție teoretică și anume ca elaborările intelectuale tratate să pună în centrul explicației politica privită, cum susținea Robert Gilpin, drept interacțiunea dintre „grupuri conflictuale”, existente la nivel internațional sau intern, prin conflict înțelegând divergențe de interese în sens larg, care pot rezulta în impunerea unui punct de vedere sau deseori, într-o negociere⁵⁷.

Teoria clasică referitoare la alianțe și capacități este cea a balanței de putere, potrivit căreia statele tind să se coalizeze și să-și dezvolte resursele împotriva unor actori în ascensiune. Ea presupune actori unitari, o preocupare pentru securitate și existența unui risc major de securitate⁵⁸. Prin urmare, ea a fost modificată în mod repetat, îndeosebi de către Stephen Walt, autorul așa-numitei teorii a balanței de interese. Potrivit acesteia, statele se coalizează și își dezvoltă capacități nu în mod necesar împotriva unei concentrări de putere, ci a unei amenințări definite în funcție de proximitate, percepția intențiilor, potențial ofensiv și puterea totală⁵⁹. Cu alte cuvinte, pe lângă existența unor amenințări, trebuie luat în calcul și felul în care decidenții privesc lumea, ceea ce implică introducerea unor elemente din politica internă.

Cealaltă explicație majoră în stilul modelului actorului rațional a fost derivată din teoria grupurilor elaborată de Mancur Olson⁶⁰. Statele sunt privite ca maximizatori raționali și individualiști ai profitului, iar alianțele, prin analogie, cu instituții și companii. Când trebuie să își agrege interesele, mai ales când grupurile sunt mari, statele au tendința de a contribui cât mai puțin pasând responsabilitatea în situația în care pot beneficia de cooperare, nu au nicio garanție de reciprocitate și pot evita sancționarea. În aceste condiții, au considerat Olson și Zeckhauser, statele au tendința de a contribui în mod ineficient sau deloc, iar bunul public al securității⁶¹ și dezvoltării capacităților poate fi primejduit, cu excepția cazului în care fie există un actor major

⁵⁷ Vezi Robert Gilpin, „The Richness of the Tradition of Political Realism”, în Robert O. Keohane (coord.), *Neorealism and its Critics*, Columbia University Press, 1986, pp. 304-305.

⁵⁸ Pe larg în Kenneth N. Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2006, p. 172.

⁵⁹ Stephen M. Walt, *Originile alianțelor*, Institutul European, Iași, 2008, pp. 39-93.

⁶⁰ Mancur Olson, Richard Zeckhauser, „An Economic Theory of Alliances”, *The Review of Economics and Statistics*, august 1966.

⁶¹ Bunul public este definit prin dificultatea de a exclude pe cineva și non-rivalitate în consum; vezi Olson și Zeckhauser, *op. cit.*, p. 267.

dispus să preia majoritatea cheltuielilor, în propriul interes, fie atunci când există un mecanism de recompensare și monitorizare⁶².

A treia categorie de explicații renunță la cerința simplității și introduce o serie de variabile interne, regim politic, sistem instituțional, stratificare socială și cultură. Allison a identificat alte două modele, pe lângă cel al actorului unitar și rațional⁶³. Cel al politicii organizaționale consideră că acțiunile statelor sunt rezultatul procedurilor de rutină dezvoltate de ansamblul organizațiilor guvernamentale interne, coordonate de către decidenți. Motivul principal este că instituțiile respective sunt responsabile de evaluarea și implementarea deciziilor, au autonomie, încearcă să evite incertitudinea, induc o serie de atitudini și valori și tind să își extindă resursele și competențele⁶⁴. Explicația ne poate ajuta să înțelegem unele tendințe de creșterea a bugetelor și de ce guvernele adoptă o serie de măsuri, precum asigurarea independenței băncilor centrale sau limite formale (externe și internaționalizate) ale deficitelor și datoriilor publice. În condiții de criză economică, potrivit lui Allison, ar trebui să urmeze acțiuni de reformă a scopurilor și practicilor organizaționale. Al treilea model, cel referitor la politica birocratică, consideră că, la nivel înalt, are loc o interacțiune politică de tip conflict și negociere, între reprezentanții diverselor foruri competente ale guvernării, în care aceștia încearcă să promoveze interesele propriilor instituții. În funcție de relațiile de putere și de abilitățile acestora, decidenții care sunt un fel de arbitri care stabilesc un anumit comportament⁶⁵.

Ultima categorie include teorii despre economia politică, liberalismul și abordarea realismului neoclasice, pentru care fundamentală este relația dintre stat și grupurile interne ce definesc deciziile⁶⁶. Astfel, trebuie să unificăm două tipuri de explicații, una concentrată asupra provocărilor mediului internațional de securitate, alta asupra tipurilor de reacție aparținând actorilor implicați. Pe lângă factori generali, precum dimensiunea economiei și regimul politic, spațiul intern este traversat de competiții și forme de colaborare între grupuri, la nivelul elitelor și

⁶² *Idem*, p. 268.

⁶³ Graham Allison, *Esența deciziei: O explicație a crizei rachetelor din Cuba*, Polirom, Iași, 2010.

⁶⁴ *Idem*, pp. 130-142.

⁶⁵ *Idem*, pp. 241-254.

⁶⁶ De exemplu, Randall L. Schweller, *Unanswered Threats, Political Constraints on the Balance of Power*.

nu numai, care-și dispută, printre altele, prioritățile politicilor și alocarea resurselor. Un exemplu clasic este cel al opțiunilor între creșterea economică, programele de redistribuire și cheltuielile de apărare. În funcție de coalițiile predominante și de mentalități, filtrate de regimul politic, tradiții și de interacțiunea cu sistemul internațional, se pot delimita o serie de reacții ale factorilor interni.

Pentru a înțelege alocarea resurselor și generalizarea capacităților în cazul SUA, trebuie să luăm în calcul potențialul economic, regulile sistemului politic, reprezentările elitelor și structura instituțională. În primul rând, SUA constituie cel mai important actor pe plan internațional, atât din punct de vedere al resurselor, cât și al influenței exercitate. De-aici și o definiție a intereselor care ia în calcul amenințările și oportunitățile la nivel global și o responsabilitate primară în a le face față. Ele sunt una dintre primele economii ale lumii, cu un PIB în 2013 de 16.800 miliarde dolari⁶⁷, ceea ce le permite să susțină bugete ale apărării mari comparativ cu alte țări, fără a își epuiza societatea, dar care oferă prilejuri repetate de dezbateri referitoare la costurile pe termen scurt versus cele pe termen lung⁶⁸.

Sistemul politic democratic prezidențial, cu un rol deloc de neglijat al Congresului, deschis față de grupuri de interese și companii, permite atât blocaje legislative în ceea ce privește alocările bugetare, cât și o atenție specială acordată chestiunilor de securitate, programelor de înzestrare și de cercetare-dezvoltare⁶⁹. Ideile neoliberale ale austerității, combinate cu cele neo-keynesiene de salvare a instituțiilor financiare amenințate de faliment și de stimulare a economiei ne ajută să înțelegem de ce s-au dezvoltat deficiturile și datoriile, dar și reacțiile politice față de aceste probleme⁷⁰. Alocarea bugetară a fost marcată de dezacorduri și compromisuri temporare. Ca urmare a efectelor crizei din 2007-2008 și a reacțiilor autorităților, s-a adoptat o lege în 2011, care prevedea, prin altele, reduceri ale cheltuielilor universale, inclusiv a

⁶⁷ Trading Economics, *United States GDP*, 2014, disponibil online la: <http://www.tradingeconomics.com/united-states/gdp>, accesat la 11.11.2014.

⁶⁸ Vezi Simona Soare, *Sub povara a 90 000 de tone de diplomație? Statele Unite ale Americii, strategia hegemonică și declinul relativ de putere*, Editura Militară, București, 2013, p. 10.

⁶⁹ Hedrick Smith, *Jocul puterii*, All, București, 1998, pp. 176-231; Simona Soare, *op. cit.*, pp. 29-30.

⁷⁰ John. G. Ruggie, "International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order", *International Organization*, Summer 1982.

celor militare, în cazul în care ar lipsi un acord politic⁷¹. Cum crizele și controversesele au continuat, s-a trecut la tăieri și la noi dispute financiare, parțial moderate de unele înțelegeri limitate între democrații și republicanii americani⁷².

În Europa, politica bugetară este influențată de cerințele stabilite la nivelul UE, având în vedere că majoritatea statelor NATO de pe Bătrânul Continent fie sunt membri, fie sunt legați prin acorduri. Aici trebuie luați în calcul mai mulți factori: contextul economic general, structura instituțională a Uniunii, ciclurile diferențiate ale țărilor nordice și sudice, politica internă și definirea amenințărilor. În linii mari, criza din 2007-2008 a avut ramificații prin intermediul problemei îndatorării, complicată de limitele atribuțiilor Băncii Central Europene, și a repus în discuție viitorul statului social.

Prin urmare, investițiile în sectorul de apărare au fost restrânse, deschizând un nou capitol al mai vechii tematici despre „împărțirea sarcinilor”. În timp ce SUA alocă în jur de 4% din PIB, majoritatea contribuțiilor aliaților din NATO nu ating 2%, în general fiind situate la jumătate din acest procent⁷³. Potrivit *The Military Balance 2014*, în Europa, „bugetele de apărare erau cu 7,4% mai mici în termeni reali în 2013, decât în 2010”⁷⁴. De asemenea, autorii lucrării subliniază unele diferențe între state. De exemplu, în Polonia investițiile au crescut, iar în sudul continentului scăderea a fost mai drastică decât în vest⁷⁵. Cu toate acestea, vulnerabilitatea impusă de un decalaj al cheltuielilor și echipamentelor poate afecta pe termen lung securitatea Alianței. Unele rezerve trebuie evidențiate: SUA sunt o putere globală; percepțiile de securitate diferă într-o organizație cu 28 de membri și, după cum remarca Simona Soare, chestiunea nu este nouă și a fost gestionată relativ eficient până acum⁷⁶. Criza din Ucraina și volatilitatea regiunilor Orientul Mijlociu și Africa de Nord par să fi modificat parțial tendințele

⁷¹ Todd Harrison, „Chaos and Uncertainty, the FY 2014 Defence Budget and Beyond”, *Center for Strategic and Budgetary Assessments*, octombrie 2013, p. 2. Simona

⁷² Mattea Kramer, “Sequestration’s Impact on Military Spending, 2013, 2014”, *National Priorities*, disponibil online la: <https://www.nationalpriorities.org/analysis/2014/sequestration-impact-on-military-spending-2013-2014/>, accesat la 15.04.2014.

⁷³ ***, “Financial and Economic Data Relatin to NATO Defence”, NATO Public Diplomacy Division, disponibil online la: http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_107359.htm?selectedLocale=en&mode=pressrelease, accesat la 20.04.2014.

⁷⁴ ***, *The Military Balance 2014*, ISIS, Taylor and Francis, p. 63.

⁷⁵ Idem.

⁷⁶ Simona Soare, *op. cit.*, pp. 254-263.

respective, nefiind încă destul de clar dacă vom asista la o relansare de anvergură a investițiilor din domeniul apărării, în condițiile continuării incertitudinilor economice în spațiul european.

2.2. Cadrul de implementare a inițiativelor politice ale NATO și UE

Inițiativa Capabilităților de Apărare ale Alianței (*Defence Capabilities Initiative*) urmărește ca forțele militare ale NATO să devină mai mobile, mai interoperabile, mai sustenabile și mai eficiente, prin îmbunătățirea capabilităților. Astfel, la Summit-ul de la Praga, din noiembrie 2002, au fost adoptate *trei inițiative separate*, dar interrelaționate:

a) un set mai larg de angajamente, care să asigure cadrul investițiilor statelor membre într-o gamă de capabilități noi, incluzând C4I2SR (*Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Interoperability, Surveillance, Reconnaissance*), apărarea împotriva rachetelor la nivelul unui teatru de operații, superioritatea informațională, mobilitatea, susținerea și logistica. Noile capabilități sunt completate cu altele din opt domenii considerate a fi deficitare și anume: apărarea CBRN; informații, supraveghere și descoperire ținte; supraveghere aeriană; comandă, control și comunicații; neutralizarea apărării aeriene a inamicului; transport strategic aerian și maritim; alimentare în zbor; unități desfășurabile pentru sprijinirea luptei;

b) angajamentul de a crea o Forță de Răspuns a NATO (NRF), compusă din 20.000 de oameni;

c) restructurarea comenzii militare a NATO constituind Comandamentul Aliat pentru Transformare (*Allied Command Transformation – ACT*), prin intermediul căruia să se promoveze reforme militare relevante, coerente, integrate și operaționale. Structura de comandă include și Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO). În urma restructurării, nivelul politic al comenzii este reprezentat de Consiliul Nord-Atlantic (NAC). Acesta are responsabilitatea de a stabili structuri subsidiare, cele mai importante fiind Grupul de Planificare Nucleară (NPG), condus de Secretarul General, Comitetul Militar (MC), Comitetul Politic Superior și Comitetul pentru Politici de Apărare și

Planificare⁷⁷. Sprijinul acestor comisii și comitete se realizează prin intermediul Statului Major Internațional (IS), Statului Major Militar Internațional (IMS) și Centrului pentru Situații NATO⁷⁸.

Deși preocupări în materie de realizare a unui cadru de securitate europeană au existat încă din etapele premergătoare ale înființării UE. Astfel, în Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului se preciza că „pacea mondială (inclusiv a Europei, n.a.) nu se poate realiza decât prin crearea de instrumente de apărare împotriva pericolelor apărute⁷⁹, iar singurele instrumente ale politicii europene de securitate și apărare erau cele stabilite prin misiunile de tip Petersberg⁸⁰ care au ca scop gestionarea crizelor. Consensul realizat prin Tratatul de la Lisabona, preluând obiectivele Tratatului Constituțional și realizând dezvoltarea și îmbunătățirea reglementărilor privind gestionarea crizelor, a dus la stabilirea noilor instrumente de apărare ale UE și întărirea cooperării cu NATO în domeniul capacităților.

Statele membre ale UE s-au angajat la crearea unui mecanism de Politică Externă de Securitate Comună (PESC), în cadrul căruia Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) are ca scop consolidarea capacității externe a UE de a acționa prin dezvoltarea capacităților proprii civile și militare utilizate pentru prevenirea conflictelor și gestionarea situațiilor de criză.

Denumirea de Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA) este înlocuită prin Tratatul de la Lisabona cu cea de Politică de Securitate și Apărare Comună (PSAC). În plus față de această nouă recunoaștere, „Tratatul de la Lisabona introduce noi dispoziții al căror obiectiv este dezvoltarea PSAC. Scopul principalelor inovații este instituirea progresivă a unei apărări europene comune”⁸¹. În prezent, Politică de Securitate și Apărare Comună constituie brațul operațional al

PESC. Statele membre pot astfel să participe la misiuni militare sau umanitare și, prin urmare, sunt legate printr-o clauză de solidaritate în materie de apărare europeană. De asemenea, ele obțin mijloacele necesare pentru a desfășura o cooperare mai strânsă în domeniul securității și apărării și în subdomeniul dezvoltării de capacități militare în cadrul Agenției Europene de Apărare sau prin utilizarea mecanismelor de cooperare structurată permanentă.

Principalele organisme ale Uniunii Europene care constituie cadrul de implementare a inițiativelor de dezvoltare și utilizare în comun a capacităților militare sunt: Serviciul European de Acțiune Externă (*European External Action Service*), Colegiul European de Securitate și Apărare (*European Security and Defence College*), Comitetul Permanent de cooperare operațională în planul securității interne (*Standing Committee on operational cooperation on internal security*), Centrul Satelitar al Uniunii Europene (*European Union Satellite Centre*) și Institutul de Studii de Securitate al Uniunii Europene (*European Union Institute for Security Studies*). Totuși, organismul care are ca scop esențial dezvoltarea capacităților militare utilizate în domeniul gestionării situațiilor de criză și promovarea și consolidarea cooperării europene în domeniul armamentelor este Agenția Europeană de Apărare (*European Defence Agency*). Aceasta mai are și sarcina de „a consolida baza industrială și tehnologică europeană în domeniul apărării pentru a crea o piață europeană competitivă a echipamentelor de apărare și a promova cercetarea”⁸².

Așa cum aminteam anterior, un alt mecanism care contribuie la îmbunătățirea capacităților de apărare ale UE este constituit de cooperarea structurată permanentă care „desemnează o formă de cooperare în domeniul apărării între anumite state membre”⁸³. Prin acest mecanism, statele membre se angajează să-și dezvolte mai intens capacitatea de apărare și să pună la dispoziția UE unități de luptă pentru operațiile militare planificate.

⁷⁷ Cf. *Doctrina Armatei României*, București, 2012, Anexa nr. 2 (Pct. A).

⁷⁸ *Ibidem*, Anexa nr. 2 (Pct. B).

⁷⁹ *Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului* (Traité instituant la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier), p. 6, disponibil online la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT&from=FR>, accesat la 09.08.2014.

⁸⁰ Misiunile de tip Petersberg au fost introduse în Tratatul de la Amsterdam și se referă la misiuni umanitare și de salvare, misiuni de menținere a păcii, operații de gestionare a crizelor, misiuni de impunere a păcii.

⁸¹ Europa. Sinteze ale legislației UE, *Politica de securitate și apărare comună*, disponibil online la: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0026_ro.htm, accesat la 13.08.2014.

⁸² Europa. Summaries of EU legislation, *European Defence Agency*, disponibil online la: http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00002_en.htm, accesat la 23.08.2014.

⁸³ Europe. Synthesis and Legislation, Glossary, *Permanent Structured Cooperation*. Vezi: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/permanent_structured_cooperation_en.htm, accesat la 25.08.2014.

În 2006, în cadrul UE a fost promovată „Viziunea pe termen lung cu privire la nevoile de capacități și capacități ale apărării europene”⁸⁴, care prezenta viziunile împărtășite asupra lumii în care vor avea loc operațiile Politicii Europene de Securitate și Apărare. Raportul intenționa să se constituie drept linie directoare pentru planificatorii din domeniul apărării pentru următorii 20 de ani, subliniind ce capacități ar putea fi necesar să fie dezvoltate și utilizate pentru a se asigura succesul operațiilor viitoare ale UE.

Astfel, se prevedea că „operațiunile desfășurate în cadrul PESA vor fi expediționare, multinaționale și multi-instrumentale, îndreptate către realizarea securității și stabilității, mai mult decât către obținerea „victoriei”. Informațiile vor fi critice, indiferent dacă ne referim la informarea asupra „războiului de idei” desfășurat în spațiul virtual sau la informațiile necesare facilitării deciziilor eficiente de comandă”⁸⁵. De asemenea, se preconiza că „asimetria se va aplica nu numai la tactica adversarului, dar și la obiectivele și valorile sale, fapt ce va determina ca în astfel de circumstanțe, componenta militară să fie doar una dintr-o serie de instrumente aplicate pentru a atinge obiectivele de campanie”⁸⁶. Tot în acest cadru se constată că forțele și capacitățile viitoare vor fi fundamentate printr-o planificare cuprinzătoare bazată pe efecte și care să includă „nu doar echipamentele, dar și concepte strategice, doctrine, pregătire și organizare mai cuprinzătoare, care combinate între ele vor duce la obținerea efectelor dorite”⁸⁷.

Date fiind aceste elemente vizionare referitoare la tipurile de riscuri și operații necesar a se desfășura de către sistemul european de apărare, la întâlnirea din decembrie 2013 oficialii Consiliului European au creionat un set de sarcini pentru Agenția Europeană de Apărare cu patru arii de dezvoltare de capacități identificate ca fiind cele mai urgente și anume⁸⁸: alimentarea cu combustibil în aer, sisteme de nave

⁸⁴ Agenția Europeană de Apărare, *An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*, LTV – 3 October 2006 – SB MoDs Levi. Vezi: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91136.pdf, accesat la 23.08.2014

⁸⁵ Idem.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ Idem, p. 16.

⁸⁸ European Defence Agency, *Peter Round: European Council prioritises EDA capability development initiatives*, Bruxelles, 15 mai 2014, disponibil online la: <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2014/05/15/peter-round-european-council-prioritises-eda-capability-development-initiatives>, accesat la 20.07.2014.

pilotate de la distanță, comunicații guvernamentale prin satelit și apărare cibernetică. Mai mult, în cadrul EDA s-a emis un Cod de Conduită referitor la dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților care are drept scop „sprijinirea eforturilor de cooperare ale statelor UE pentru dezvoltarea de capacități de apărare”⁸⁹.

Așadar, inițiativele de dezvoltare și utilizare a capacităților militare pentru asigurarea securității și stabilității regionale europene și euroatlantice au fost inițial gândite prin politici separate ale NATO și UE, dar pe parcurs s-a tins spre o politică europeană comună a celor două organizații. S-a ajuns în această situație deoarece oficialii NATO și UE au conștientizat faptul că împărtășesc interese strategice comune. Pe baza de complementaritate, cele două organizații se consultă și conlucrează pentru prevenirea și rezolvarea crizelor și conflictelor umanitare.

Decizia inițială de a coopera în materie de securitate a fost luată la 24 ianuarie 2001, când Secretarul General al NATO și Președinția UE au definit în documente scopul cooperării și modalitățile de consultare dintre cele două organizații.

Cooperarea inter-instituțională NATO-UE s-a dezvoltat în special prin⁹⁰: semnarea „Declarației NATO-UE asupra Politicii Europene de Securitate și Apărare” ce a pavat drumul către Aranjamentele „Berlin Plus” și a reafirmat accesul UE la capacitățile NATO pe perioada derulării propriilor operații militare; adoptarea Aranjamentelor „Berlin Plus”, la 17 decembrie 2003, care formează baza acțiunii practice comune a celor două organizații oferind cadrul cooperării NATO-UE în gestionarea crizelor, permițând accesul UE la mijloacele și capacitățile colective ale NATO pentru operațiile conduse de UE.

În acest context, Conceptul Strategic al NATO, adoptat la Summitul de la Lisabona din 2010, descrie UE ca pe un „partener unic și esențial”, subliniind că „o Uniune Europeană activă și eficientă

⁸⁹ European Defence Agency, *Code of Conduct on Pooling & Sharing*, adoptat în 19 noiembrie 2012, p. 1, disponibil online la: <http://www.eda.europa.eu/docs/news/code-of-conduct.pdf>, accesat la 25.08.2014.

⁹⁰ *The NATO-EU Strategic Partnership*, iunie 2004, p. 3, disponibil online la: <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>, accesat la 20.07.2014.

contribuie la securitatea globală a zonei euroatlantice”⁹¹. Pe de altă parte, într-un raport al Consiliului Europei referitor la stadiul și modalitățile de implementare a Strategiei Europene de Securitate se precizează că „UE și NATO trebuie să își aprofundeze parteneriatul strategic pentru o cooperare îmbunătățită în managementul crizelor”⁹².

Mediul de securitate regional și global oferă noi și diverse provocări, în condițiile în care numai în Europa se desfășoară, la momentul actual, crize și conflicte militare în 9 țări în care sunt implicate 71 de grupuri de intermediari (miliții, gherile, separatiști și anarhiști), cele mai afectate fiind Cecenia și Daghestan (în ambele se desfășoară războiul împotriva militanților islamiști) și Ucraina (secesiunea auto-proclamatelor Republici Populare Donetsk și Luhansk)⁹³. Așadar, necesitatea de cooperare a celor două organizații este stringentă și impune coerență în ce privește voința politică a statelor membre și parteneri.

2.3. Analiza tipurilor/pachetelor de forțe pentru operații NATO/UE

Capabilitățile militare trebuie să faciliteze îndeplinirea întregului spectru de misiuni asumate pentru menținerea securității și stabilității regionale și globale. Astfel, principalele categorii de capabilități militare necesare a fi dezvoltate la nivel național, NATO și UE pentru susținerea forțelor armate ce sunt dislocate în teatrele de operații externe trebuie să se constituie cu prioritate în: „capabilități de luptă, de sprijin de luptă, de

⁹¹ *Active Engagement, Modern Defence Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Adoptat de șefii de state și guverne la Summit-ul NATO din Lisabona, 19-20 noiembrie 2010, p. 28, disponibil online la: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf, accesat la 22.08.2014.

⁹² Consiliul Europei, *Report on the Implementation of the European Security Strategy - Providing Security in a Changing World* -, 11 decembrie 2008, p. 2, disponibil online la: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf, accesat la 15.08.2014.

⁹³ *Wars in the World*, 25.08.2014, disponibil online la: <http://www.warstheworld.com/?page=static1258254223>, accesat la 08.09.2014.

sprijin logistic, mijloace informatice și de comunicații dislocabile și de transport strategic”⁹⁴.

În ceea ce privește pachetele de forțe dislocabile ale NATO, cea mai reprezentativă este Forța de Răspuns a NATO (NRF) care oferă un mecanism de generare a unui pachet de forțe cu nivel ridicat de pregătire și grad avansat de înzestrare tehnologică, constituită din forțe terestre, aeriene, maritime, dar și componente de forțe speciale care pot fi dislocate rapid oriunde este nevoie. Pachetul de forțe este capabil să îndeplinească sarcini specifice unui spectru larg de operații.

În plus, pe lângă mecanismul NRF care oferă Alianței un instrument de management al crizelor, forțele militare reprezintă și „un motor de transformare a capacităților militare, prin ciclul de construire a pachetelor de forțe multinaționale utilizate prin rotație”⁹⁵.

NRF are următoarele caracteristici operaționale⁹⁶: nu există limite referitoare la numărul națiunilor care pot contribui; elementul de pregătire imediată foarte ridicată, cunoscut ca Forța de Răspuns Imediat (IRF), este format din aproximativ 14.000 de persoane; forțele în așteptare sunt constituite într-o forță de răspuns (RFP), care variază ca număr de măsura în care națiunile sunt dispuse să le pună la dispoziție, în funcție de angajamentele operaționale de moment.

La nivel european, una dintre inițiativele cele mai importante referitoare la crearea de capabilități militare pentru operații desfășurate în teatre este Pachetul de Grupuri de Luptă al UE (EUBGs). Inițial, în ianuarie 2003, Comitetul Militar al Uniunii Europene (EUMC) a adoptat conceptul de Reacție Rapidă în scopul furnizării bazei conceptuale pentru conducerea operațiilor militare desfășurate ca urmare a declanșării unor situații de criză care necesitau răspuns rapid. Astfel, s-a resimțit nevoia constituirii unei capabilități sub forma Grupurilor de Luptă (BG), incluzând un număr de 1.500 persoane distribuite pe trei niveluri⁹⁷:

⁹⁴ Vicențiu Cătăneanu, Liviu Bumbăcea, „Planificarea pe bază de capabilități militare – provocare majoră a procesului de transformare a Armatei României”, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2012, editată de Statul Major General, București, p. 44.

⁹⁵ Allied Command Operations, *The NATO Response Force*, disponibil online la: <http://www.aco.nato.int/page349011837.aspx>, accesat la 25.08.2014.

⁹⁶ Idem.

⁹⁷ Myrto Hatzigeorgopoulos, „The Role of EU Battlegroups in European Defence”, în *European Security Review*, June 2012, disponibil online la: http://isis-europe.eu/wp-content/uploads/2014/08/esr_56.pdf și *European Security and Defence Policy, EU Battlegroups*, iulie 2009, p. 2, disponibil online la: http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090720-Factsheet-Battlegroups_EN.pdf, accesate la 20.08.2014.

conducere (Comandamentul Forței – (F)HQ împreună cu componenta de suport CIS - comunicații și informatică și personal auxiliar); *batalion de luptă* constituit dintr-un batalion de infanterie însoțit la alegere - în funcție de necesitățile de intervenție - de un batalion de infanterie sprijin de luptă (ce poate asigura sprijin de foc, ingineri, apărare aeriană, recunoaștere, sistem de comunicații și informatică, război electronic, intelligence, operații informaționale, sprijin cu elicoptere; control aerian înaintat și CBRN), un batalion de sprijin logistic de luptă (ce acoperă operații de suport logistic, suport medical, suport geografic, CIMIC și poliție militară) sau un Comandament de Companie (asigurând trei companii de infanterie, sprijin de foc, recunoaștere și personal auxiliar de suport); *facilitatori operaționali și strategici* pe categorii de capacități (aeriane – transport aerian strategic, transport tactic, sprijin aerian apropiat, APOD, sprijin cu elicoptere), maritime – transport maritim strategic, transport marfă maritim, SPOD; logistice – suport logistic de luptă, mentenanță, suport medical de luptă; altele – operații speciale).

Concluzia generală este aceea că eforturile depuse în cadrul UE și NATO, inclusiv cele legate de constituirea și utilizarea capacităților militare, respectiv Grupurilor Tactice de Luptă și Forței de Răspuns a NATO, trebuie să fie complementare. Cert este că, dezvoltate în comun sau nu, de nivelul de pregătire, echipare, interoperabilitate și experiență al capacităților de forțe implicate în operațiuni NATO și UE depinde în mare măsură succesul operațiilor militare și gradul de asigurare al securității și stabilității regionale și globale.

2.4. Evaluarea stadiului de evoluție a capacităților în contextul transformării Alianței

Transformarea militară a NATO și UE, în ansamblul lor, și a fiecărui organism militar al statelor membre, în parte, este un proces de adaptare pozitivă și proactivă sau, dimpotrivă, de răspuns la provocările și exigențele mediului geopolitic și geostrategic, o reacție la transformările devenite realitate ori previzibile, la cerințele, oportunitățile și restricțiile care apar în domeniul securității și apărării. Conținutul său vizează producerea unor schimbări în tot spectrul domeniilor apărării: baza de constituire, organizare și funcționare a sistemului militar, politica în domeniul resurselor umane, înzestrarea cu mijloacele necesare îndeplinirii misiunilor specifice, arhitectura programelor de instruire și a mijloacelor aferen-

te, structurile, filosofia și procesele de conducere, cultura organizațională, imaginea pe care instituția o promovează în spațiul public etc. Generând schimbări în toate aceste domenii, transformarea militară a fost definită de Departamentul american al Apărării drept „un proces care modelează natura în schimbare a competiției și cooperării militare prin noi combinații de concepții, capacități, oameni și organizații, care exploatează avantajele națiunii noastre și asigură protecția împotriva vulnerabilităților noastre asimetrice, pentru a susține poziția noastră strategică”⁹⁸.

La summitul NATO din septembrie 2014 este posibil ca statele partenere să accepte conceptul de „națiuni-cadru” pentru construirea de capacități integrate. Mai exact, Franklin D. Kramer membru al Consiliului Atlantic, Centrul *Brent Scowcroft* pentru Securitate Internațională recomandă conceptul de „națiuni-cadru” să fie organizat după cum urmează⁹⁹:

- apărarea colectivă, cu Germania și Polonia ca națiuni-cadru. Elementele-cheie vor include: dezvoltarea de sprijin din partea națiunii-gazdă, pre-poziționarea și staționarea forțelor; achiziția axată pe apărare aeriană; Intelligence-ul, Supravegherea și Recunoașterea (ISR) realizate pentru medii contestate incluzând capacități de supraviețuire; avioane de luptă și capacități aer-sol și capacități de lovire cu precizie;

- capacitățile expediționare pentru gestionarea crizelor, cu Franța și Marea Britanie ca națiuni-cadru. Elementele-cheie vor include: mobilități, logistică și capacități ISR; achiziție focalizată pe transport aerian, realimentare aeriană, stocuri de muniții și supraveghere permanentă;

- Parteneriatul pentru Securitate prin Cooperare, cu SUA ca națiune-cadru. Elementele-cheie vor include: capacități militare partenere interoperabile; lucrul cu partenerii în ceea ce privește problemele comune globale și problemele de securitate transnaționale; inițierea de activități educaționale, de formare profesională și mentorat pentru dezvoltarea sectorului de securitate/militar al partenerilor; stabilirea cadrului de cooperare strategică cu partenerii cu privire la chestiuni de securitate de interes internațional.

⁹⁸ John J. Garstka, „Analiza transformării NATO”, *NATO Review*, 2005, disponibil online la: <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/romanian/special.html>, accesat la 07.09.2014..

⁹⁹ Franklin D. Kramer, *NATO's Framework Nations: Capabilities for an Unpredictable World*, ISSUEBRIEF, Brent Scowcroft Center on International Security, Atlantic Council, Aprilie 2014, p. 1. Vezi pe larg la: http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/NATOs_Framework_Nations.pdf, accesat la 26.08.2014.

În ce privește stadiul transformării în domeniul managementului apărării, Alianța vizează identificarea cerințelor mediului de securitate euroatlantic și își planifică resursele pe bază de programe optimizându-și astfel sistemul de planificare, programare, bugetare și evaluare, sistemul de achiziție și dezvoltare a capacităților de luptă, continuând și procesul de îmbunătățire a managementului financiar-contabil specific domeniului apărării și de adaptare permanentă a managementului resurselor umane.

Modernizarea înzestrării reprezintă un alt domeniu al transformării care țintește folosirea integrală și optimă a tuturor resurselor umane, financiare, materiale, tehnologice și informaționale. Aceasta se realizează cu prioritate prin proiectele multinaționale care sunt rezultate concrete ale inițiativei *Smart Defence* ca formă nouă de cooperare între statele membre NATO. În prezent, se desfășoară 26 de proiecte multinaționale care vor aduce un plus de eficiență operațională, economii la scară largă și conectivitate îmbunătățită între forțele naționale. În plus, mai există încă 6 proiecte multinaționale desfășurate în cadrul inițiativei *Smart Defence* care au fost încheiate cu succes după ce și-au atins scopul¹⁰⁰. În continuare, națiunile discută asupra lărgirii cooperării multinaționale și în alte domenii precum cooperarea logistică, oportunități de formare de colaborare și protecția forțelor.

Modernizarea instruirii se face prin asigurarea aceluiași conținut al instruirii, prin asimilarea unor standarde operaționale comune. În prezent, procesul de instruire, în întregul său, nu este standardizat, dat fiind că tehnologiile de instruire sunt dependente și de tradiții, experiență, politici, resurse etc., care diferă de la un stat membru la altul. Pentru acest domeniu, Parteneriatul pentru Securitate prin Cooperare cu SUA ca națiune-cadru urmărește diminuarea deficitului de standardizare sesizabil la nivelul Alianței prin măsuri menite să crească rolul școlilor NATO, crearea unor centre de excelență, implementarea unui sistem de învățământ distribuit avansat, introducerea Listei cu Cerințele Esențiale ale Misiunii (*Mission Essential Task List – LCEM*).

NATO s-a angajat să se transforme continuu pentru a se asigura că politicile, capacitățile și structurile sale fac față cu succes provocărilor curente și viitoare de securitate, inclusiv pentru asigurarea cadrului de securitate colectivă a membrilor săi. Cu atât mai mult, Alianța

este angajată militar, concomitent pe mai multe continente, astfel încât trebuie să se asigure că forțele sale se mențin moderne, gata de intervenție și sustenabile în continuare.

Procesul de consolidare a capacităților de apărare trebuie să fie desfășurat luându-se în considerare legăturile dintre diferitele elemente ale sectorului de securitate, pe ansamblu, al țării de destinație. O abordare flexibilă trebuie adaptată la condițiile locale și la contribuțiile și capacitatea celorlalți actori și organizații internaționale și nonguvernamentale, în termeni de conlucrare potențială între ministerele de interne, structurile polițienești, precum și ministerele apărării și forțele armate. De asemenea, NATO trebuie să reflecteze cu atenție la modalități suplimentare de sprijin pentru consolidarea capacităților ce ar putea fi oferite de non-parteneri.

¹⁰⁰ North-Atlantic Treaty Organization, *Multinational Projects*, June 2014, p. 1. Vezi: http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_06/20140602_140602-Media-Backgrounder_Multinational-Projects_en.pdf, accesat la 18.08.2014.

Capitolul 3.

Analiza SWOT a politicilor NATO și UE de dezvoltare și utilizare în comun a resurselor

Analiza de față are ca scop identificarea nivelului de interconectare și mobilizare a organizațiilor militare cu rol în securitatea și apărarea europeană și a nivelului de acoperire cu capacități necesare și a priorităților existente pentru îndeplinirea cerințelor în permanentă schimbare ale mediului de securitate. În acest sens, am considerat pertinentă realizarea unei analize SWOT a politicilor NATO și UE, respectiv inițiativele *Smart Defence* și *Pooling and Sharing*, pentru identificarea principalelor avantaje și dezavantaje ale implementării acestora, dar și a elementelor care cresc șansele de reușită sau a celor care le limitează atingerea scopurilor.

3.1. Avantaje identificate

Criza financiară, împreună cu lecțiile campaniei din Libia, au făcut posibilă conectarea ideii de participare a statelor europene la securitatea și apărarea europeană de o contribuție concretă europeană. Așadar, printr-o abordare „smart”, statele europene au convenit să aducă o contribuție mai consistentă la dezvoltarea capacităților NATO în perioada de austeritate financiară declanșată în 2008, prin cooperare multilaterală¹⁰¹. Această tendință, coroborată cu reorientarea intereselor strategice ale SUA către axa Asia-Pacific a exercitat presiuni asupra europenilor, determinându-i să ia în considerare modalități de a-și perfecționa și menține capacitățile de securitate chiar și în contextul deficitului bugetar.

Principala consecință pozitivă a celor două inițiative NATO și UE de dezvoltare și utilizare în comun a unor capacități militare este înlesnirea eliminării sau diminuării decalajelor tehnologice, materiale și

umane dintre partenerii care participă la prezervarea cadrului de securitate regional și global.

Un alt efect important care nu poate fi neglijat este acela de a „crea o modalitate fezabilă de întărire a puterii militare europene într-o perioadă de limitare a resurselor”¹⁰². Așadar, principalul avantaj identificat din analiza de față este reprezentat de crearea cadrului de realizare a complementarității eforturilor naționale cu ale aliaților NATO și celorlalte state membre UE. Această acțiune se realizează prin armonizarea și integrarea activităților specifice procesului de planificare a apărării în concordanță cu resursele alocate. Drept pentru care, abordarea multinațională multianuală a programelor de înzestrare reprezintă o opțiune viabilă pentru dezvoltarea și utilizarea în comun de capacități critice. Concomitent, se creează și contextul optim pentru uniformizarea necesarului de capacități pe diverse domenii și creșterea posibilității de management eficient al acestora.

3.1.1. Puncte tari

Politicile actuale ale NATO și UE cu privire la dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților militare facilitează realizarea unui echilibru între riscurile mediului de securitate, prioritățile organizaționale și resursele necesare și disponibile, concomitent cu facilitarea desfășurării oportune a procesului decizional la nivel politic, care începe să se desfășoare tot mai mult conform ideii – probleme (riscuri) comune, rezolvări (abordări) comune.

NATO are mandate clare, programe, instrumente și experiență pentru a sprijini dezvoltarea capacităților militare prin programe de dezvoltare a capacităților militare complexe, care necesită cunoașterea țării și regiunii, răbdare și angajamentul pe termen lung, inclusiv prezența temporară sau de durată a personalului NATO pe teren și deplasări frecvente, precum și urmărire și evaluare permanentă.

Îmbunătățirea procesului de planificare a apărării la nivel național și european se poate realiza prin asigurarea unui răspuns mai eficient la incertitudinea mediului de securitate, constrângerile bugetare existente

¹⁰¹ Giovanni Faleg, Alessandro Giovannini, “The EU between Pooling & Sharing and Smart Defence Making a virtue of necessity?”, in *CEPS Special Report*, No. 61/May 2012, Centre for European Policy Studies, Brussels, p. 2 (apud: Giegerich, B. (2006), *European Security and Strategic Culture*, Baden-Baden: Nomos și Valasek, T (2011), “Surviving Austerity: The case for a new approach to EU military collaboration”, Centre for European Reform, London).

¹⁰² Thomas Overhage, *Less is more: pooling and sharing of European military capabilities in the past and present*, thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2012, p. v, disponibil online la: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a563507.pdf>, accesat la 06.09.2014.

și riscurile emergente dinspre statele situate la granița de est a UE și NATO.

3.1.2. Oportunități

Consolidarea capabilităților militare poate aduce o contribuție esențială la asigurarea și dezvoltarea unui climat de ordine și stabilitate internațională.

Prin dezvoltarea în comun a capabilităților militare s-a creat posibilitatea de implementare a unor soluții identificate anterior prin programe naționale, iar prin ideea utilizării în comun a capabilităților astfel dezvoltate se ajunge la o economie de resurse umane, materiale și financiare. De asemenea, a apărut și oportunitatea pentru statele membre și parteneri de a se integra într-o abordare cuprinzătoare sub coordonarea NATO/UE, de a-și coordona și corela resursele și a elimina suprapunerile în plan doctrinar, operațional și financiar.

Totodată, s-au creat condițiile propice pentru corelarea în timp a necesarului de capabilități în vederea focalizării resurselor pe priorități și creșterea interoperabilității sistemelor NATO/UE/naționale de reacție la riscuri sau amenințări.

Inițiativele UE și NATO de dezvoltare în comun de capabilități militare presupun și acțiuni comune de instruire și schimb de experiență între aliați și parteneri. În acest context, se desfășoară vizite ale echipelor de experți și ale echipelor mobile de instruire; cursuri individuale de formare și educație; exerciții, conferințe, seminarii și consultări, activități conexe celei de pregătire a personalului.

3.2. Dezavantaje identificate

Repartizarea echitabilă a sarcinilor nu este o preocupare nouă în relațiile transatlantice, nici ideea de dezvoltare și utilizare în comun a capabilităților militare în Europa. La o primă vedere, cele două inițiative *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* au în comun faptul că ele par a fi o luptă fără sfârșit, care nu a reușit în mod sistematic să se transforme în acțiuni concrete.

Dezvoltarea de capabilități militare în comun reprezintă o activitate care presupune angajamente pe termen lung din partea partenerilor, așadar necesită întocmirea unor planuri predictive multi-anuale,

fapt destul de dificil de realizat dat fiind că bugetele militare nu sunt sume fixe, ci procente din PIB.

3.2.1. Puncte slabe

Lipsa de resurse financiare alocate pentru bugetele de apărare și investiții reprezintă un element esențial pentru asigurarea succesului procesului de dezvoltare și utilizare în comun a capabilităților militare la nivelul organizațiilor regionale și globale de securitate.

De asemenea, performanța și competitivitatea redusă a industriei europene de apărare datorată politicilor și cadrelor legislative naționale inadecvate a dus la suprapuneri și sincope care limitează inovația și generează creșterea prețurilor.

3.2.2. Vulnerabilități

Sunt autori care consideră că fezabilitatea inițiativelor *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* depinde de o serie de elemente precum¹⁰³: politicile și economiile specifice care pun în comun și partajează resursele de apărare la nivel național, cât și în context european; măsura în care inițiativa de dezvoltare și utilizare în comun limitează suveranitatea statelor membre UE și măsura în care statele membre UE sunt pregătite să cedeze o parte din suveranitatea lor în domeniul securității și apărării; modalitățile prin care prin aceste inițiative este posibilă adresarea deficiențelor majore și suprapunerea capacităților; măsura în care cheltuielile militare europene generează capabilități suficiente pentru atingerea scopurilor europene de securitate și apărare; caracterul divergent sau convergent al interesele naționale de securitate și al culturilor naționale de securitate ale statelor europene care participă la o astfel de inițiativă și măsura în care există motive pentru neîncredere în rândul naționaliilor atunci când vine vorba de securitate și apărare; rolul jucat de organizații, precum UE și NATO, în dezvoltarea acestor inițiative și măsura în care sunt create unele precedente ce pot servi ca un ghid pentru politici similare viitoare; rolul și influența SUA în dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților militare ale Europei.

¹⁰³ Thomas Overhage, *Less is more: pooling and sharing of European military capabilities in the past and present*, thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2012, p. v, disponibil online la: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a563507.pdf>, accesat la 06.09.2014.

Așadar, consolidarea capacităților militare ar trebui să fie bazată pe cerere și să se concentreze asupra priorităților convenite. Obiectivele trebuie să fie clare și să se concentreze pe susținerea soluțiilor care se regăsesc la nivel local.

O vulnerabilitate de care trebuie să ținem cont este slaba contribuție a statelor europene la activitatea de inovație, tehnologie și creștere economică a industriei de apărare, precum și necesitatea sinergiei activităților naționale cu politicile UE în aceste domenii.

De asemenea, necesitatea corelării diferitelor tipuri de misiuni cu planurile de planificare a apărării la nivel național, UE și/sau NATO pentru eliminarea tendinței de fragmentare a procesului și de cheltuire ineficientă a resurselor disponibile reprezintă o altă vulnerabilitate identificată.

3.3. Efecte ale inițiativelor *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* asupra securității regionale și globale

Mediul de securitate regional și global este deosebit de dinamic și în continuă schimbare. În prezent are loc o reconfigurare a diagramei relațiilor de putere: de la un sistem global bipolar, la care SUA și URSS îndeplineau rolul de superputeri, iar puterile regionale aveau o importanță redusă, ele neavând nici capacitatea, nici dorința și nici posibilitatea de a-și crea o zonă de influență și de a duce o politică internațională independentă, ne îndreptăm spre un alt tip de sistem global mai degrabă multipolar.

Evoluția mediului global de securitate este dependentă de dezvoltarea capacităților și de acele țări capabile să utilizeze cu eficacitate și eficiență toate instrumentele de putere națională – politic și diplomatic, informațional, economic și, în fine, militar – spre a determina alte state și, uneori, unele organizații internaționale sau alți actori nonstatali, să adopte decizii în concordanță cu interesele respectivei puteri regionale. Această tendință spre multipolaritate, alăturată cu cea a forțelor ce acționează în mediile intern și internațional și au de cele mai multe ori tendințe antagoniste ori divergente, contribuie la destabilizarea sistemului global de securitate, iar, uneori, constituie cauza unor confruntări ce pot evolua spre conflicte, inclusiv armate.

Creșterea gradului de complexitate a conflictului militar, precum și apariția unor amenințări și riscuri cu caracter transnațional au generat, la rândul lor, nevoia abordării unor noi concepte și, implicit, a dezvoltării unor capacități la nivel întrunit. În acest context, „...procesul de dezvoltare a conceptelor și experimentare s-a dovedit a fi instrumentul principal de abordare, analiză, confirmare și implementare a noilor concepte operaționale”¹⁰⁴.

Securitatea prin cooperare este un astfel de concept nu tocmai nou, dar care angrenează, în primul rând, statele, tocmai acum când acestea pierd o parte din atribute în beneficiul altor actori de pe arena internațională și când provocările la adresa securității naționale și internaționale provin în principal de la actorii nonstatali. În acest cadru, este evident că acțiunile statelor, grupurilor și indivizilor sunt influențate de contextul în care interacționează, fie prin recompensarea acțiunilor, fie în mod mai subtil prin redefinirea intereselor și a identităților proprii. În acest context, planificarea pe orizontală, de sus în jos, a capacităților militare reprezintă o prioritate pentru facilitarea desfășurării de acțiuni întrunite ale forțelor aliate.

Pe viitor, putem anticipa persistența unui echilibru instabil între necesitățile securității, cerințele interne și evoluțiile internaționale, ca factori ce vor influența politicile de generare a capacităților. În SUA, chiar și pe perioada blocajului politic, deși limitate, cheltuielile de apărare au fost menținute la un nivel destul de ridicat, iar situația s-ar putea schimba odată cu crizele din Ucraina și din Orientul Mijlociu, care impun poziții politice și acțiuni ale statului american ce vor influența decisiv strategiile NATO. În Europa, ne putem aștepta la o varietate mai mare a răspunsurilor, cu o înclinație a statelor din Est și a marilor actori de a investi mai mult în domeniul militar sau de a-și menține niveluri apropiate de cel actual.

În acest context, inițiativele *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* participă la crearea condițiilor necesare pentru corelarea în timp a necesarului de capacități în vederea focalizării resurselor pe priorități și creșterea interoperabilității sistemelor NATO/UE/naționale de reacție la riscuri sau amenințări, fapt ce le acordă rolul de factori coagulanți, stabilizatori și promotori ai securității regionale și globale.

104 Gl. lt. dr. Teodor Frunzeti, Studiu – *Dezvoltarea conceptelor și experimentarea, instrumente de bază în realizarea unor capacități militare eficiente și robuste*, Gândirea Militară Românească, nr. 1/2008, p. 12.

Concluzii

În prezent, criza bugetară derivată din criza economico-financiară globală determină organizațiile europene și euroatlantice de securitate și apărare să caute noi soluții de adaptare a politicilor proprii la nevoile de dezvoltare și utilizare de capacități militare necesare pentru atingerea obiectivelor organizaționale.

O soluție ce pare viabilă în prezent este aceea a cooperării acestor organizații, fapt reliefat în special în relațiile dintre NATO și Uniunea Europeană manifestate prin mecanismele specifice Politicii de Apărare și Securitate Comună (PSAC). În același context, statele membre ale NATO și UE s-au angajat ferm în direcția îmbunătățirii capacităților militare proprii și ale structurilor de securitate euroatlantice prin participarea la inițiativele *Smart Defence* și *Pooling and Sharing* desfășurate în cadru comun multinațional prin relații bilaterale sau multilaterale între acestea.

Modalitatea în care se desfășoară inițiativele de cooperare în ideea dezvoltării și utilizării în comun a capacităților militare și sincopetele întâlnite pe parcursul implementării acestor inițiative reprezintă barometre care reflectă realitățile fiscale actuale pe plan național și global, caracteristicile mediului de securitate, dar și prioritățile politice și interesele fiecărui stat membru sau partener.

Indiferent dacă este realizată în cadrul NATO, UE sau în cel bilateral, inițiativele de dezvoltare și utilizare în comun a capacităților de apărare considerăm că a fost determinată de cel puțin trei considerente.

Primul este acela că într-o epocă de austeritate, dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților militare pare a fi procesul cel mai eficient pentru a face față cheltuielilor de dezvoltare, achiziții și întreținere a capacităților militare.

Cel de-al doilea se referă la faptul că dezvoltarea și utilizarea în comun a capacităților de apărare europene este esențială pentru reducerea decalajului de apărare în rândul aliaților NATO sau între statele membre ale UE.

În al treilea rând, extinderea inițiativelor de dezvoltare și utilizare în comun a capacităților militare are potențial de creștere semnificativă a încrederii între aliați și de consolidare a interoperabilității între capacitățile statelor membre NATO și UE și, prin aceasta, evident, a eficacității generale a acțiunilor generate în contextul Alianței sau UE.

Inițiativele politice ale UE și NATO de dezvoltare și utilizare în comun a capacităților militare sunt într-un stadiu destul de modest, atât ca număr, cât și ca domeniu de aplicare, din mai multe motive. În opinia unor experți, principalul motiv este că aceste inițiative au implicații importante pentru suveranitatea națională a statelor ce pun la dispoziție echipamentele astfel constituite. Partenerii inițiativelor se tem de situația în care, datorită faptului că echipamentele au fost dezvoltate ca rezultat al cooperării mai multor state, fiecare ar putea fi forțat să participe la misiuni de fiecare dată când partenerul cu care a conlucrat dorește să își aducă contribuția cu respectivul echipament. De asemenea, aceștia se mai tem și de situația opusă în care unul dintre parteneri dorește să participe la o misiune, iar celălalt nu vrea.

Considerăm că cele două inițiative ale UE și NATO pot deveni mai de succes dacă cercetarea și dezvoltarea capacităților militare la nivel național ar fi mai consistentă. Pentru aceasta este necesară o abordare colaborativă de jos în sus, nu de sus în jos, între decidenții politici și specialiștii în domeniul cercetării și dezvoltării, care se ocupă de realizarea programelor naționale de dezvoltare a capacităților militare în cadrul industriei de apărare a fiecărei națiuni.

Conceptele de dezvoltare și utilizare în comun a capacităților militare nu trebuie să rămână valabile doar la nivel declarativ, ci să devină un nou mod de gândire referitor la evoluțiile viitoare ale capacităților NATO și UE.

În prezent, ca urmare a evoluțiilor precipitate ale mediului geostrategic, liderii NATO și UE sunt obligați să revadă permanent capacitățile necesare desfășurării întregului spectru de operații în care cele două organizații este necesar să se angajeze pentru menținerea climatului de securitate și stabilitate regională și globală.

Actualele procese de planificare a apărării bazate pe capacități sunt rezultatul unui proces evolutiv de adaptare continuă la noile condiții ale mediului de securitate european și internațional, rolul acestora fiind de a facilita identificarea oportunității, dezvoltarea și disponibilitatea unui pachet necesar de forțe interoperabile, pregătite, echipate și susținute consistent, precum și a capacităților militare asociate acestora, în vederea îndeplinirii întregului spectru de misiuni.

Bibliografie

I. Documente oficiale naționale și internaționale:

1. *** *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.
2. *** *Conceptul strategic al NATO*, 2010.
3. *** *Doctrina Armatei României*, București, 2012.
4. NATO Parliamentary Assembly, *Smart Defence, Strategic Defence: Pooling and Sharing from the Start*, raport, 11 aprilie 2013.
5. *** *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C., 4 April 1949.
6. NATO Office of Information and Press, *Manualul NATO*, Brussels – Belgium, 2006.
7. ONU, *Carta Națiunilor Unite*, publicată în Monitorul Oficial din 26 iunie 1945.

II. Literatură de specialitate:

1. ATANASIU, Mirela, *Implicațiile participării României la dezvoltarea „Smart Defence” și „Pooling and Sharing” asupra revizuirii Strategiei de Transformare a Armatei României*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.
2. BARLETT, Henry C.; HOLMAN, Jr., G. Paul; SOMES, Timothy, „The Art of Strategy and Force Planning”, în Richmond M. Lloyd, *Strategy and Force Planning*, Naval War College, 2004.
3. BECK, Ulrich, *Ce este globalizarea?*, Editura Trei, Iași, 2003.
4. BUZAN, Barry, *Popoarele, statele și teama*, Cartier, Chișinău, 2000.
5. BUZAN, Barry; Waever, Ole; de Wilde, Jaap, *Securitatea, un nou cadru de analiză*, CA Publishing, Cluj, 2010.
6. CARR, E. H., *Criza celor douăzeci de ani (1919-1939). O introducere în studiul relațiilor internaționale*, Polirom, Iași, 2011.

7. CĂTĂNEANU, Vicențiu; Bumbăcea, Liviu, „Planificarea pe bază de capabilități militare – provocare majoră a procesului de transformare a Armatei României”, în revista *Gândirea Militară Românească*, nr. 2/2012, editată de Statul Major General, București, 2012.
8. CIPOLLA, Carlo M., *Before the Industrial Revolution. European Society and Economy, 1000-1700*, Routledge, f.l., 2003, (1976).
9. DUȚU, Petre, *Fenomene și procese defînitorii pentru evoluția armatei naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
10. DUȚU, Petre, *Fenomene și procese defînitorii pentru evoluția armatei naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2008.
11. FALEG, Giovanni; GIOVANNINI, Alessandro, “The EU between Pooling & Sharing and Smart Defence Making a virtue of necessity?”, în *CEPS Special Report*, No. 61/May 2012, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2012.
12. FRUNZETI, Teodor, Gl. lt. dr., *Studiu – Dezvoltarea conceptelor și experimentarea, instrumente de bază în realizarea unor capabilități militare eficiente și robuste*, *Gândirea Militară Românească*, nr. 1/2008, Statul Major General.
13. GILPIN, Robert, *Război și schimbare în politica mondială*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2000.
14. GIMPEL, Jean, *Revoluția Industrială din Evul Mediu*, Editura Meridiane, 1983.
15. HELD, David; Mc GREW, Anthony; GOLDBLATT, David; PERRATON, Jonathan, *Transformări globale. Politică, economie și cultură*, Polirom, Iași, 2004.
16. HIRST, Paul; Thompson, Grahame, *Globalizarea sub semnul întrebării*, Editura Trei, București, 2002.
17. HUNTINGTON, Samuel P., „The Lonely Superpower”, în *Foreign Affairs*, martie-aprilie 1999.
18. KENNEDY, Paul, *Ascensiunea și declinul marilor puteri. Transformări economice și politice din 1500 până în 2000*, Polirom, Iași, 2011.
19. KEOHANE, Robert O. (coord.), *Neorealism and its critics*, Columbia University Press, 1986.

20. KEOHANE, Robert O., Nye Jr., Joseph, *Putere și interdependență*, Polirom, Iași, 2009.
21. LAYNE, Christopher, *Pacea iluziilor, Marea strategie americană din 1940 până în prezent*, Polirom, Iași, 2011.
22. LLOYD, Richmond M., *Strategy and Force Planning*, Naval War College, 2004.
23. MANN, Michael, *The Sources of Social Power. Volume 4: Globalizations, 1945-2011*, Cambridge University Press, f.l., 2013.
24. MEARSHEIMER, John J., *Tragedia politicii de forță. Realismul ofensiv și lupta pentru putere*, Antet, 2003.
25. MIROIU, Andrei; Soare, Simona, *Politica de securitate a României (1878-2006). O perspectivă istorică*, în Luciana Alexandra Ghica și Marian Zulean, *Politica de securitate națională. Concepte, instituții, procese*, Polirom, Iași, 2007.
26. MORAVCSIK, Andrew, *The Choice for Europe. Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, UCL Press, f.l., 1999.
27. MORGENTHAU, Hans, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Polirom, Iași, 2007.
28. NYE, Jr., Joseph, *Viiitorul puterii*, Polirom, Iași, 2012
29. ROSENAU, James N., *Turbulență în politica mondială. O teorie a schimbării și a continuității*, Editura Academiei Române, 1994.
30. ROSENAU, James N.; CZEMPIEL, Ernst-Otto, *Governance without Government: Order and Change in World Politics*, Cambridge University Press, 1992.
31. RUGGIE, John Gerard, „International Regimes, Transactions and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order”, în *International Organization*, 1982.
32. SOARE, Simona, „Tranziția de putere”, în Daniel Biró, *Relațiile internaționale contemporane. Teme centrale în politica mondială*, Polirom, Iași, 2013.
33. STRANGE, Susan, *State și piețe*, Institutul European, Iași, 1997
34. TELLIS, Ashley J.; BIALLY, Janice; LAYNE, Chistopher; McPHERSON, Melissa, *Measuring National Power in the Postindustrial Age*, RAND Corporation, 2000.
35. TOFFLER, Alvin și Heidi, *Război și Anti-război*, Editura Antet, 1995.
36. TREVERTON, Gregory F.; JONES, Seth G., *Measuring National Power*, RAND National Security Division, 2005.
37. TUDOSIE, Emil; DUICAN, Dorinel, „Puncte de vedere privind capacitățile militare”, în volumul Conferinței doctrinare a Forțelor Terestre – SMFT, ediția a IX-a, *Corelația apărare națională – apărare colectivă. Rolul și contribuția Forțelor Terestre Române la realizarea apărării naționale și apărării colective*, Editura Centrului-Tehnic Editorial al Armatei, București, 2012.
38. WALTZ, Kenneth N., *Omul, statul și războiul*, Institutul European, Iași, 2001.
39. WALTZ, Kenneth N., *Teoria politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2006
40. WENDT, Alexander, *Teoria socială a politicii internaționale*, Polirom, Iași, 2011.
41. YOUNG, Thomas Durell, “Capabilities-Based Defense Planning: Techniques Applicable to NATO and Partnership for Peace Countries”, în *Connections Quarterly Journal*, Spring-Summer 2006.
42. ****Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
43. ****Global Trends 2030*, National Intelligence Council, decembrie 2012.

III. Materiale accesate online

1. NATO, *Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020*, Press Release (2012) 064, 20 mai 2012. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87594.htm?mode=pressrelease.
2. NATO, *The Connected Forces Initiative*, http://www.nato.int/cps/ro/natolive/topics_98527.htm
3. HEELEY, Laicie, „U. S. Defense Spending vs. Global Defense Spending”, *The Center for Arms Control And Non-Proliferation*, http://armscontrolcenter.org/issues/security_spending/articles/2012_topline_global_defense_spending/

4. „The SIPRI Military Expenditure Database”, SIPRI 2013, http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/milex_database.
5. “Gross Domestic Product”, in *The World Bank*, <http://data.worldbank.org/data-catalog/GDP-ranking-table>.
6. „European Union”, *World Bank*, <http://data.worldbank.org/region/EUU>
7. „GNI per capita, Atlas Method, Current US \$”, *The World Bank* <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>
8. “World Development Indicators: Science and Technology”, *World Bank*, <http://wdi.worldbank.org/table/5.13>.
9. NATO, website, *Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020*, Press Release (2012) 064, 20 mai 2012. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87594.htm?mode=pressrelease.
10. Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, http://connections-qj.org/ru/system/files/05.1.04_young.pdf.
11. US Department of Defense, *Military Capability*, <http://usmilitary.about.com/od/glossaryterms/m/gm3958.htm>.
12. *Act Directive 80-7*, Managing Transformation, 20 April 2005.
13. <http://www.dadala-europe.org/rom/grundkurs4/gasp-esvp.htm>
14. Agenția Europeană de Apărare, *An Initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs*, LTV – 3 October 2006 – SB MoDs Levi, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91136.pdf.
15. *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, semnat la Lisabona, 13 decembrie 2007, http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2007.306.01.0001.01. RON#a-001.
16. *Home – Smart Defence – NATO LibGuides at NATO Multimedia Library*, <http://www.natolibguides.info/smartdefence>.
17. http://www.nato.int/cps/en/natolive/nato_countries.htm.
18. <http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/>.
19. *Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului* (Traité instituant la Communauté Européenne du Charbon et de l'Acier), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11951K/TXT&from=FR>.
20. http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0026_ro.htm.
21. http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00002_en.htm.
22. http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/permanent_structured_cooperation_en.htm.
23. European Defence Agency, *Code of Conduct on Pooling & Sharing*, adoptat în 19 noiembrie 2012, <http://www.eda.europa.eu/docs/news/code-of-conduct.pdf>.
24. *The NATO-EU Strategic Partnership*, June 2004. <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>.
25. *Active Engagement, Modern Defence Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, adoptat de șefii de state și guverne la Summit-ul NATO din Lisabona, 19-20 noiembrie 2010, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_publications/20120214_strategic-concept-2010-eng.pdf.
26. Consiliul European, *Report on the Implementation of the European Security Strategy - Providing Security in a Changing World* -, 11 decembrie 2008, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/reports/104630.pdf.
27. Allied Command Operations, *The NATO Response Force*, <http://www.aco.nato.int/page349011837.aspx>.
28. Hatzigeorgopoulos, Myrto, „The Role of EU Battlegroups in European Defence”, în *European Security Review*, June 2012, http://isis-europe.eu/wp-content/uploads/2014/08/esr_56.pdf.
29. European Security and Defence Policy, *EU Battlegroups*, iulie 2009, http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/090720-Factsheet-Battlegroups_EN.pdf.
30. GARSTKA, John J., „Analiza transformării NATO”, *NATO Review*, 2005, <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/romanian/special.html>.
31. KRAMER, Franklin D., *NATO's Framework Nations: Capabilities for an Unpredictable World*, Issuebrief, Brent Scowcroft Center on International Security, Atlantic Council,

- Aprilie 2014, http://www.atlanticcouncil.org/images/publications/NATOs_Framework_Nations.pdf.
32. North-Atlantic Treaty Organization, *Multinational Projects*, June 2014, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2014_06/20140602_140602-Media-Backgrounder_Multinational-Projects_en.pdf.
 33. OVERHAGE, Thomas, *Less is more: Pooling and Sharing of European military capabilities in the past and present*, thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2012, <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a563507.pdf>.
 34. <http://www.warsintheworld.com/?page=static1258254223>.
 35. www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/91136.pdf.
 36. www.eda.europa.eu/info-hub/news/2014/05/15/peter-round-european-council-prioritises-eda-capability-development-initiatives.

Redactor: Daniela Răpan
Coperta: Elena Pleșanu

Lucrarea conține 58 pagini.

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate
Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Tel.: +41.021.319.56.49
Fax: +41.021.319.57.80
E-mail: cssas@unap.ro, Website: <http://cssas.unap.ro>

0162/928/2014

C.264/2014